

Research Paper

Qualitative Inquiry into the Phenomenon of Renting among Married Young Adults Residing in Kerman

Mohsen Saeedi^{*1} , Dariush Boostani²

¹ PhD Student, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran, msaeedi@ens.uk.ac.ir

² Associate Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran. dboostani@uk.ac.ir

[10.22080/ssi.2025.30008.2319](https://doi.org/10.22080/ssi.2025.30008.2319)**Received:**

September 10, 2025

Accepted:

November 14, 2025

Available online:

August 26, 2026

Abstract

Objectives: The present study aims to investigate the phenomenon of renting among young married tenants residing in the city of Kerman. **Methods:** This research employed a qualitative methodology based on grounded theory following the Corbin and Strauss approach to gain a deeper understanding of the subject. The field of study was the city of Kerman, and participants were selected from among young tenants living in the city using purposive and theoretical sampling methods. Data were collected through semi-structured interviews conducted with 13 young men and 17 young women. **Findings:** The final analysis of the data led to the emergence of ten main categories: the pervasive perception of economic instability, the inefficiency of government housing programs, the authoritarian landlord, the speculative behavior of real estate agents in the housing market, the dominance of consumerism discourse in society, the absence of systematic planning in housing provision, homelessness, hesitation and refusal to have children, the erosion of the sense of agency in the residential space, the nightmare of displacement, and the family as the last refuge. **Conclusion:** Ultimately, based on the identified categories, the core category of “renting as a traumatic experience of living in instability” was extracted. The consequences of renting for participants in the city of Kerman appear to result from the interaction between the intensifying economic crisis, ineffective economic policies, speculation in the housing market, and structural problems that have profoundly affected various aspects of young people's lives.

Keywords:

Government, Housing, Marriage, Renting, Youth

*Corresponding Author: Mohsen Saeedi

Address: Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran.

Email: msaeedi@ens.uk.ac.ir

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License

(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

2538-3612 © The Author(s)

Published by University of Mazandaran

Extended Abstract

1. Introduction

Housing, as one of the fundamental human needs, plays a central role in shaping psychological security, social well-being, and quality of life. Kerman Province, the largest province in Iran, is located in the southeastern part of the country. According to the 2016 census conducted by the Statistical Center of Iran, Kerman City had a population of 698,748 people. Based on the General Population and Housing Census, the number of conventional residential units, including both apartment and non-apartment units, was 822,178 (Statistical Center of Iran, 2017). Given that Kerman City has experienced rising housing prices and rents in recent years, residents have increasingly been forced to live in disadvantaged neighborhoods, face limited access to urban and social services, and experience growing economic and social pressures. This situation has affected not only their individual ways of life but also the reconfiguration of family relationships, perceptions of the future, and changing lifestyles. Accordingly, the present study examines how participants encounter and experience the phenomenon of renting.

2. Methods

This study employed a qualitative grounded theory methodology based on the approach developed by Corbin and Strauss (Corbin & Strauss, 1998). The research was conducted in Kerman, Iran. The participants were young renter households who lacked homeownership and resided in Kerman. The study included 30 participants, comprising 17 women and 13 men, ranging in age from 18 to 40 years.

3. Results

Pervasive Perceptions of Economic Instability: This category is explained through three subcategories: the intensification of international tensions and the expansion of sanctions, rampant inflation, and unemployment and employment insecurity. Throughout the interviews, all participants emphasized the significant role of economic instability. Participants described the current state of Iran's economy as the primary factor underlying the disorder and instability in the housing sector.

Ineffectiveness of Government Housing Programs: The government is the primary actor capable of ensuring the provision of housing and affordable homes. In practice, however, current policies have contributed to the commodification and financialization of housing. The denial of the right to adequate housing represents not merely the failure of housing programs but also a violation of human rights and the ultimate form of deprivation imposed on those who have been most severely affected (Hearn, 2017). This category is explained through two subcategories: the absence of coherent planning and abandonment, and the lack of effective government oversight.

The Power-Asymmetrical Landlord-Tenant Relationship: Under the current socioeconomic conditions in Iran, severe economic fluctuations and rampant inflation in the housing sector have transformed relations between landlords and tenants into a major challenge of urban life. The excessive increase in rents has not only imposed substantial economic pressure on households but has also contributed to the emergence of an unequal relationship between landlords and tenants. This category is explained

through two subcategories: feelings of being exploited and landlords' lack of respect for tenants.

Speculative Practices among Real Estate Agents: This category is explained through two subcategories: personal profit-seeking and distrust. Of the 30 participants interviewed, only one expressed satisfaction with real estate agents, whereas the remaining participants expressed anger and strong dissatisfaction with professionals working in this sector.

The Dominance of Consumerist Discourse in Society: This category is explained through two subcategories: living in the present and modeling consumption patterns on social media. Based on the interviews, the majority of young participants stated that, due to their inability to plan for the long term, they preferred to live in the present. They described consumption as a means of experiencing pleasure, maintaining personal status and dignity, and reproducing their identities.

The Absence of Systematic Planning for Housing Provision: A lack of control, regardless of its specific form, generates a tangible sense of fluctuation and uncertainty, destabilizes young people's lives, and challenges their ability to experience security and peace of mind (McKay et al., 2020). This category is explained through two subcategories: an ambiguous future and instability.

Homelessness, Uncertainty, and Reluctance to Have Children: This category is explained through three subcategories: financial inability to have children, childlessness as a perceived advantage, and the absence of a clear outlook for the future. A sense of stability and security in the housing domain is one

of the factors influencing decisions regarding childbearing.

The Erosion of a Sense of Agency within the Residential Environment: This category is explained through two subcategories: the suppression of the ability to make changes and a sense of spatial non-belonging. Interviews with young male and female participants revealed that the majority of female participants expressed dissatisfaction and frustration over being unable to make changes to their residential environment.

The Nightmare of Displacement: Under conditions of ongoing economic instability, housing—as a fundamental source of family stability and security—has become a source of anxiety and psychological insecurity for many young people. The majority of participants described the approaching expiration of their rental contracts as accompanied by anxiety arising from uncertainty about their future housing situation. This category is explained through two subcategories: the consequences of relocation and anxiety over rising rents.

Family as the Last Refuge: Given unstable employment conditions, young people face considerably greater difficulties in the absence of family support. Financial insecurity, precarious housing, unstable employment, and declining well-being among young people can lead to a loss of hope and the emergence of anxiety about the future (Holachan et al., 2017). This category is explained through two subcategories: material support and non-material support.

4. Conclusion

Overall, the findings of this study indicate that renting under the current conditions of economic crisis is not merely an

economic phenomenon. Rather, its consequences can be observed in psychological erosion, spatial rootlessness, delayed childbearing, and transformations in the social values of the younger generation. Accordingly, policymakers should reconsider the rental housing system, strengthen welfare institutions, and promote economic stability—particularly in the housing sector—to take effective steps toward

reducing the social harms associated with renting.

Funding

There is no funding support.

Authors' contribution

All of the authors contributed equally to all aspects of the study.

Conflict of interest

The authors declared no conflict of interest.

علمی پژوهشی

کندوکاو کیفی پدیده اجاره‌نشینی در میان جوانان متأهل ساکن در شهر کرمان

محسن سعیدی^{۱*} ID، داریوش بوستانی^۲ ID

^۱ دانشجوی دکتری، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران، msaeedi@ens.uk.ac.ir
^۲ دانشیار، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران، dboostani@uk.ac.ir

 [10.22080/ssi.2025.30008.2319](https://doi.org/10.22080/ssi.2025.30008.2319)

چکیده

اهداف: پژوهش حاضر با هدف بررسی پدیده اجاره‌نشینی در میان جوانان متأهل مستأجر ساکن در شهر کرمان انجام شده است. **روش مطالعه:** در این پژوهش از روش‌شناسی کیفی گزندتئوری با رویکرد کوربین و اشتروس جهت فهم عمیق‌تر موضوع استفاده شده است. میدان مطالعه شهر کرمان است و مشارکت‌کنندگان از میان افراد جوان مستأجر ساکن در شهر کرمان و با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و نمونه‌گیری نظری انتخاب شده‌اند. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه نیمه ساختاریافته است که با ۱۳ مرد و ۱۷ زن جوان صورت گرفت. **یافته‌ها:** تحلیل نهایی داده‌ها منجر به خلق ده مقوله شد که عبارت‌اند از: ادراک فراگیر بی‌ثباتی اقتصادی، ناکارآمدی برنامه‌های دولتی در بخش مسکن، صاحبخانه قدر قدرت، سوداگری بنگاه‌داران در بازار مسکن، غلبه گفتمان مصرف‌گرایی در جامعه، خلأ برنامه‌ریزی نظام‌مند در تأمین مسکن، بی‌سرپناهی، تردید و امتناع از فرزندآوری، فرسایش احساس اختیار در فضای مسکونی، کابوس از جاکندگی و خانواده آخرین پناهگاه به دست آمد. **نتیجه‌گیری:** در نهایت با توجه به مقولات ذکرشده، مقوله هسته "اجاره‌نشینی به مثابه تجربه تروماتیک زیستن در بی‌ثباتی" استخراج گردید. پیامدهای اجاره‌نشینی در شهر کرمان برای مشارکت‌کنندگان می‌تواند محصول تعامل بحران اقتصادی فزاینده سیاست‌های ناکارآمد اقتصادی، سوداگری در بازار مسکن و مشکلات ساختاری است که زندگی جوانان را در ابعاد مختلف تحت شعاع خود قرار داده است.

تاریخ دریافت:

۱۹ شهریور ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۲۳ آبان ۱۴۰۴

تاریخ انتشار:

۰۴ شهریور ۱۴۰۵

کلیدواژه‌ها:

اجاره‌نشینی، تأهل، جوانان، دولت و مسکن

* نویسنده مسئول: محسن سعیدی

آدرس: گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران.
ایمیل: msaeedi@ens.uk.ac.ir

این مقاله با دسترسی آزاد تحت مجوز بین‌المللی کربتو کامنز از نوع نسبت‌دادن-غیرتجاری-بدون انشقاق ۴/۰ است.

ناشر: دانشگاه مازندران © نویسنده(گان) ۲۵۳۸-۳۶۱۲

۱ مقدمه و بیان مسأله

مسکن به‌عنوان یکی از نیازهای اساسی انسان، نقش بنیادینی در شکل‌گیری امنیت روانی، رفاه اجتماعی و کیفیت زندگی ایفا می‌کند. برخلاف تصور تقلیل‌گرایانه‌ای که مسکن را صرفاً به‌مثابه کالایی فیزیکی و ساختاری کالبدی در نظر می‌گیرد، این مفهوم دربرگیرنده ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و نمادین است. با توجه به اصل سی‌ویکم؛ داشتن مسکن متناسب با نیاز، حق هر فرد و خانواده ایرانی است. دولت موظف است با رعایت اولویت برای آن‌ها که نیازمندترند به‌خصوص روستائینان و کارگران، زمینه اجرای این اصل را فراهم کند. اصل چهل‌وسوم: برای تأمین استقلال اقتصادی جامعه و ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت و برآوردن نیازهای انسان می‌باشد. تأمین نیازهای اساسی شامل: مسکن، خوراک، پوشاک، بهداشت، درمان، آموزش و پرورش و امکانات لازم برای تشکیل خانواده برای همه است (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۲).

تا اوایل دهه ۱۳۳۰ مسکن به‌عنوان یک مسأله خاص مطرح نبوده است و فقط به‌طور مقطعی و در موقعیت‌های خاص مسأله‌ساز می‌شد (قنبری و ظاهری، ۱۳۸۹). با مطرح‌شدن قانون اصلاحات ارضی در سال ۱۳۴۰ که آغازی برای مهاجرت روستاییان به شهرها و به‌ویژه کلان‌شهر تهران بود، مسأله مسکن شکل جدی‌تر به خود گرفت. در این دوران به علت عدم دستیابی مهاجرین به مسکن مناسب، حاشیه‌نشینی در شهرها و کلان‌شهرها شکل گرفت و به‌تدریج گسترده شد. بخش مسکن طی دوره ده‌ساله ۱۳۵۶-۱۳۴۶ تورمی‌ترین بخش از اقتصاد کشور بود. سال‌های ۱۳۵۲ تا ۱۳۵۷ سیاه‌ترین دوران مسکن قبل از انقلاب شناخته می‌شود. با پیروزی انقلاب اسلامی مسکن به‌عنوان یکی از نیازهای اساسی مردم مورد توجه قرار گرفت. سیاست‌های تأمین مسکن به‌ویژه برای اقشار کم‌درآمد و میان‌درآمد در برنامه‌های توسعه و نیز قوانین و مصوبات مجلس شورای اسلامی و غیره ملحوظ نظر قرار گرفت. نتیجه این

امر، تأسیس سازمان‌ها و نهادهای مختلفی نظیر سازمان ملی زمین و مسکن، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و نهادهای مالی نظیر بانک مسکن در جهت اجرایی‌نمودن سیاست‌ها و قوانین بود (طالبی، ۱۴۰۱).

مسکن به یک کالای سرمایه‌ای تبدیل شده و این مسأله موجب هجوم سرمایه‌گذاران به این بازار شده است؛ ازاین‌رو هر فردی که سرمایه‌ای را به دست می‌آورد، در اولین گام اقدام به خرید مسکن جدیدی می‌کند. این درحالی است که مسکن باید از یک کالای سرمایه‌ای به یک کالای مصرفی تبدیل شود (مشکینی و همکاران، ۱۴۰۱). اهمیت اقتصادی و اجتماعی مسکن، این بخش را کانون توجهات عمومی قرار داده است و از سوی دیگر، به دلیل اشتغال‌زایی این بخش و ارتباط آن با بسیاری از بخش‌های دیگر اقتصادی، به‌عنوان ابزاری مناسب در جهت تحقق سیاست‌های اقتصادی تلقی می‌شود. مسکن به‌عنوان یک کالای بادوام، غیرمنقول، دارای جنبه‌های سرمایه‌ای، سهم بالایی از بودجه خانوارها، هزینه‌های ملی و سرمایه‌گذاری ثابت ناخالص ملی را به خود اختصاص داده (رضازاده، ۱۴۰۰). در تعریف اجاره در ماده ۴۶۶ قانون مدنی بیان شده است که اجاره عقدی است که به موجب آن مستأجر مالک منافع عین مستأجر می‌شود، در این حالت اجاره‌دهنده موجر، اجاره‌کننده مستأجر و مورد اجاره عین مستأجر نامیده است (منصور، ۱۴۰۴). طبق اطلاعات سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، سهم مالک‌نشینی در مناطق شهری ۵۶/۵۷ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۵۴/۵۲ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش داشته و سهم اجاره‌نشینی در مناطق شهری از ۳۳/۱۸ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۳۶/۷۰ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. همچنین شاخص زمان انتظار برای خانه‌دارشدن (۸۰ متر مربع) طی سال‌های ۷۸،۸۸،۹۸ و ۹۹ به ترتیب برابر ۱۲،۲۷،۴۹ و ۴۹،۸ سال است (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۲).

در پژوهش خود با بررسی رفتار بازیگران بخش مسکن اعم از سرمایه‌گذاران، خانوارها و سازندگان در دوره زمانی ۱۳۷۰ تا ۱۴۰۱، به این نتیجه دست یافتند که یک ارتباط مثبت بین قیمت تعادلی مسکن با هزینه ساخت و ساز هر واحد مسکونی، درآمد خانوارها و انتظارات سرمایه‌گذاران از قیمت مسکن در ایران وجود دارد و بخش زیادی از نوسانات قیمت مسکن ناشی از فعالیت این بازیگران بالاخص فعالیت سرمایه‌گذاران این بخش است که این نوسانات قیمت مسکن بر سایر بخش‌های اقتصادی اثرگذار است. در پژوهشی دیگر، قلی‌زاده و صمدی‌پور (۱۴۰۳) به بررسی اثر رفتار ناهمگون سرمایه‌گذاران در بخش مسکن بر قیمت مسکن و رشد اقتصادی ایران طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۹ پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که عوامل رفتاری نظیر تقلیدگری و خوش‌بینی بیش از حد موجب افزایش قیمت مسکن و ایجاد ناپایداری در بازار شده و درنهایت، به کاهش رشد اقتصادی کشور منجر می‌شوند. همچنین مشخص شد که قیمت مسکن در این فرآیند نقشی میانجی‌گرانه ایفا می‌کند، به گونه‌ای که رفتار تقلیدگونه سرمایه‌گذاران از طریق تأثیرگذاری بر قیمت مسکن، رشد اقتصادی را به صورت غیرمستقیم تضعیف می‌نماید. همچنین، چاری صادق و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود به واکاوی تجربه زیسته و شناخت ادراک عاملان بازار مسکن از کنش نهادهای فعال در حوزه مسکن شهر مشهد پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که موقعیت اجتماعی و نقش‌آفرینی کنشگران نهادی از جایگاه متولیان حرفه‌ای و تنظیم‌کننده بازار به موقعیت عاملانی منفعت‌جو و درگیر در رقابتی تمام‌عیار با یکدیگر و سایر عاملان بازار زمین و مسکن مشهد جابه‌جا شده است.

تحقیقات متعددی به بررسی عوامل مؤثر بر تحولات بازار مسکن در ایران اختصاص یافته‌اند که این مطالعات با رویکردهای گوناگون اقتصادی و اجتماعی، به تبیین علل تبدیل مسکن به کالایی سرمایه‌ای، نابرابری در دسترسی به مسکن و

استان کرمان پهناورترین استان ایران است که در جنوب‌شرقی این کشور قرار دارد. سرشماری مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵، نشان می‌دهد که جمعیت شهر کرمان ۷۴۸,۶۹۸ نفر می‌باشد. براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن تعداد واحدهای مسکونی معمولی آپارتمانی و غیرآپارتمانی ۱۷۸,۸۲۲ می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۶). به استناد آمارهای منتشرشده مرکز آمار ایران، گسترش بحران اقتصادی و افزایش نرخ تورم منجر به تشدید وضعیت مسکن جوانان در شهر کرمان شده است. با توجه به اینکه در میان گروه‌های سنی مختلف، جوانان متأهل معمولاً بیشترین آسیب را از تورم دریافت می‌کنند؛ زیرا جوانان نه مانند سالمندان از سرمایه‌های گذشته برخوردارند و نه مانند کودکان و نوجوانان تحت حمایت والدین خود هستند؛ بنابراین، بررسی این گروه سنی در زمینه نحوه مواجهه و سازگاری با پدیده اجاره‌نشینی می‌تواند بینش‌های عمیقی را در مورد اجاره‌نشینی فراهم کند. نظر به اینکه شهر کرمان نیز طی سال‌های اخیر با رشد قیمت مسکن و افزایش اجاره‌بها مواجه بوده است، افراد به‌ناچار در محلات کم‌برخوردار ساکن می‌شوند، از خدمات شهری و اجتماعی محروم می‌مانند و با فشارهای اقتصادی و اجتماعی فزاینده‌ای مواجه‌اند. این وضعیت نه تنها بر شیوه زیست فردی آنان تأثیرگذار گذاشته است، بلکه در بازتعریف روابط خانوادگی، نگرش به آینده و تغییر سبک‌های زندگی نیز نقش ایفا می‌کند. بر اساس این، مسأله پژوهش حاضر این است که مشارکت‌کنندگان چگونه با پدیده اجاره‌نشینی مواجه می‌شوند و چگونه آن را تجربه می‌کنند؟

۲ پیشینه تحقیق

در سال‌های اخیر، نقش سرمایه‌گذاران به‌عنوان یکی از بازیگران کلیدی در بازار مسکن، مورد توجه پژوهش‌های متعددی قرار گرفته است که هر یک به بررسی تأثیر رفتار و انتظارات آنان بر نوسانات قیمت، پویایی بازار و پیامدهای اقتصادی آن پرداخته‌اند. در این زمینه حبیبی و منوچهری (۱۴۰۲)

پیامدهای ناشی از ناپایداری اقتصادی در این بخش می‌پردازند. مشکینی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهش خود با بررسی دلایل تبدیل مسکن از کالای مصرفی به کالای سرمایه‌ای در ایران به این نتایج دست یافتند که قیمت مسکن بیشترین ارتباط را با تولید ناخالص داخلی دارد و از عواملی چون نرخ سود بانکی، حجم نقدینگی، تورم و هزینه ساخت تأثیر می‌پذیرد. همچنین مشخص شد که مدیریت متغیرهای کلان اقتصادی می‌تواند نقش مؤثری در بازگرداندن مسکن به جایگاه مصرفی آن ایفا کند. همچنین قربانی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهش خود به بررسی وضعیت شاخص‌های کمی و کیفی مسکن و شناسایی عوامل تأثیرگذار بر آینده این بخش در کلان‌شهر تبریز پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۵۵ اغلب شاخص‌های کمی و کیفی مسکن در کلان‌شهر تبریز بهبود یافته است و عواملی شامل: رشد اقتصادی، تورم، درآمد و پس‌انداز خانوار، قیمت زمین و مسکن، تحریم، تحولات نرخ ارز، تسهیلات بانکی، نرخ بیکاری، تحولات سیاسی، قدرت خرید و شیوه مدیریت بیش‌ترین نقش را داشته‌اند. روحانی و مجملی (۱۴۰۱) به بررسی تأثیر مناسبات نابرابر سیاسی و اقتصادی بر وضعیت اجاره‌نشینی و پیچیدگی‌های زیست این گروه در شهر اصفهان پرداختند و به این نتایج دست یافتند که ناپایداری اقتصادی و نوسانات بازارهای مالی، موجب اختلال در پیش‌بینی‌پذیری و ثبات زندگی اجاره‌نشینان شده و زیست روزمره آنان را به بازاری ناپایدار و متغیر بدل کرده است. همچنین، نوری و همکاران (۱۴۰۱) با بررسی توان خرید مسکن توسط ساکنین کم‌درآمد مناطق شهر تهران به این نتیجه دست یافتند که ساکنین کم‌درآمد منطقه ۶ از شهر تهران حتی با ارائه وام با سود ۴٪ نیز امکان خرید مسکن در تهران را نداشتند.

در حوزه مطالعات مربوط به جوانان، برخی پژوهش‌ها به بررسی تغییرات الگوهای گذار به

بزرگسالی و پیامدهای اجتماعی و اقتصادی آن پرداخته‌اند. حسینی (۱۳۹۷) در پژوهش خود با توجه به مفهوم "گذارهای فریز شده"، وقفه و تعلیق در گذار جوانان به بزرگسالی را مورد بررسی قرار داده است. نتایج این پژوهش حاکی از وقوع تغییرات اساسی در گذارهای جوانان به بزرگسالی در دهه‌های اخیر داشته و نشان داده است که گذارها در ایران در هر چهار حوزه (اتمام تحصیلات، اشتغال، داشتن مسکن و ازدواج) با وقفه و تعلیق مواجه شده است و گذارهای جوانان نسبت به گذشته، از نظر ترتیب و زمان‌بندی، قطعیت و پیش‌بینی‌پذیری کمتر و کثرت و تنوع بیش‌تری یافته‌اند. همچنین در زمینه مطالعات مربوط به جوانان اجاره‌نشین، هولاجان^۱ و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهش خود با بررسی پدیده «نسل اجاره‌نشین» در میان جوانان به این نتایج دست یافتند که برخلاف فرضیات نظری، بسیاری از جوانان قادر به «استقرار» پایدار نیستند؛ زیرا با مسکن ناپایدار، اشتغال بی‌ثبات و کاهش خدمات رفاهی مواجه هستند و ناگزیر به انعطاف‌پذیری و جابه‌جایی مداوم‌اند. این شرایط، احساس ناامیدی و نگرانی نسبت به آینده را در میان جوانانی که از حمایت خانوادگی و امنیت شغلی محروم‌اند، تشدید می‌کند.

در بعد روانی و اجتماعی، مجموعه‌ای از پژوهش‌ها با رویکردی تحلیلی به واکاوی تأثیر تجربه اجاره‌نشینی بر سلامت روان، احساس امنیت وجودی و کیفیت روابط عاطفی و اجتماعی مستأجران پرداخته‌اند. والدرون^۲ (۲۰۲۴) در پژوهش خود به بررسی تأثیر تجربه اجاره‌نشینی بر هویت اجتماعی، روابط خانوادگی و سلامت روانی - اجتماعی ۲۸ مستأجر ایرلندی در شهر دوبلین پرداخت. نتایج این پژوهش نشان داد که نسل جدیدی از مستأجران با مجموعه‌ای از نابسامانی‌های اجتماعی و اقتصادی در حوزه‌های مسکن، اشتغال و رفاه مواجه‌اند؛ شرایطی که منجر به استرس و اضطراب روانی، خستگی ناشی از کار بیش از حد و

² Waldron¹ Hoolachan

اجاره‌نشینان کمک کنند. همچنین، ادواردز^۵ (2016) در پژوهش خود به بررسی پیامدهای بحران مسکن در لندن و تأثیر سیاست‌های نئولیبرالی و مالی‌سازی بر نابرابری‌های مسکونی پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داد که این تحولات، همراه با سیاست‌های ریاضتی بر افراد با درآمد پایین و متوسط، موجب وخامت شرایط زندگی آن‌ها و تشدید شکاف‌های اجتماعی شده‌اند و زمینه شکل‌گیری جنبش‌های اجتماعی را برای تغییر فراهم کرده‌اند.

مرور پژوهش‌های داخلی نشان می‌دهد که در حوزه اجتماعی مسکن با خلأ پژوهش مواجه هستیم و مطالعات صورت گرفته در ایران کمتر به ابعاد اجتماعی و فرهنگی اجاره‌نشینی پرداخته است، این در حالی است که پژوهش‌های خارجی در این حوزه نسبتاً جامع‌تر هستند و با روش‌های مختلف ابعاد کمی و کیفی مسأله مسکن را مورد کنکاش قرار داده‌اند. نظر به اینکه بحران مسکن یکی از مهم‌ترین مسائل در حوزه جامعه‌شناسی اقتصادی در شرایط کنونی ایران است، پژوهش حاضر قصد دارد به بررسی اجاره‌نشینی با نگاهی جامعه‌شناسانه و با استفاده از روش کیفی از نوع نظریه زمینه‌ای بپردازد.

۳ روش تحقیق

در این پژوهش از روش‌شناسی کیفی نظریه زمینه‌ای (گردنتئوری) با رویکرد کوربین و اشتروس^۶ (Corbin and Strauss, 1998) استفاده شده است. میدان تحقیق در این پژوهش شهر کرمان است. مشارکت‌کنندگان در این پژوهش خانواده‌های مستأجر جوان و فاقد مسکن، ساکن در شهر کرمان می‌باشد. تعداد مشارکت‌کنندگان در این تحقیق ۳۰ نفر است که از این میان ۱۷ نفر زن و ۱۳ نفر مرد هستند (جدول ۱). در این پژوهش گروه سنی افراد ۱۸ تا ۴۰ سال در نظر گرفته شده است. نمونه‌گیری

تنش در روابط خانوادگی می‌شود. این عوامل در نهایت توانایی آنان را برای لذت‌بردن از خانه به عنوان مکانی برای آسایش و پناه محدود می‌کند. همچنین پژوهش لوگینا^۱ و همکاران (2010) با بررسی تأثیرات اجاره‌خانه بر سلامت روان مستأجران نشان دادند که مستأجران به دلیل دشواری در یافتن مسکن مناسب و تهدید مداوم اخراج از سوی مالکان، دچار پریشانی روانی - اجتماعی و کاهش احساس امنیت می‌شوند. در همین زمینه، مک‌کی^۲ و همکاران (2020) در پژوهش خود با بررسی تأثیرات عاطفی و اجتماعی اجاره‌نشینی بر جوانان کم‌درآمد در انگلستان به این نتیجه دست یافتند که هزینه‌های بالا و ناامنی مسکن موجب بیگانگی، اضطراب و کاهش رفاه عاطفی مستأجران شده و ضرورت بازنگری در سیاست‌های مسکن را برجسته کرد.

مطالعات گوناگونی به بررسی ابعاد ساختاری و سیاستی بحران اجاره‌نشینی و تأثیر آن بر نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی در کشورهای مختلف پرداخته‌اند. منس^۳ (2025) در پژوهش خود با بررسی وضعیت اجاره‌نشینی در کشور آلمان به این نتیجه دست یافت که محدودیت‌های عرضه مسکن می‌تواند به زیان اجاره‌کنندگان کم‌درآمد باشد و افزایش عرضه خانه‌های نوساز می‌تواند بار هزینه مسکن این گروه را کاهش دهد. همچنین، ایجاد یک سیستم مالیاتی مؤثر و مشوق‌هایی لازم برای استفاده بهینه از زمین می‌تواند منجر به افزایش تولید مسکن و کاهش هزینه‌های مسکن خانوارهای کم‌درآمد گردد. در پژوهش دیگری، گرشنسون و دزmond^۴ (2024) به بررسی بحران اجاره‌نشینی در ایالات متحد آمریکا پرداخته‌اند. با توجه به نتایج این پژوهش، دولت‌های محلی می‌توانند با آزادسازی مقررات عرضه، مالکیت اصلاح قوانین موجر - مستأجر نظیر افزایش مهلت اطلاع‌رسانی و افزایش هزینه ثبت درخواست تخلیه برای صاحبان املاک، به بهبود ثبات مسکن

⁴ Gershenson and Desmond

⁵ Edwards

⁶ Corbin and Strauss

¹ Luginaah

² McKee

³ Mense

انجامید. در این بازه زمانی، برای کسب داده‌های مناسب‌تر، با برخی مشارکت‌کنندگان چندین نوبت مصاحبه انجام شد. در ابتدا، مصاحبه‌ها با سؤالات کلی در خصوص مسکن آغاز می‌شد تا مشارکت‌کنندگان با موضوع بیشتر آشنا شوند. برای رعایت اصول اخلاق پژوهش، رضایت آگاهانه از همه مشارکت‌کنندگان پیش از مصاحبه‌ها اخذ شد. همچنین، برای حفظ محرمانگی، در متن تحقیق از اسامی مستعار استفاده شد.

نظری هم بر تحقیق حاکم بود، به این صورت که نمونه‌گیری را تا زمان اشباع نظری ادامه دادیم. برای گردآوری داده‌ها از تکنیک مصاحبه نیمه ساخت‌یافته استفاده شد. مصاحبه‌ها به‌صورت حضوری و تلفنی انجام و ترکیبی از سؤالات بسته و باز پرسیده شد که اغلب با سؤالات بعدی چرایی یا چگونه همراه گردید. مصاحبه‌ها از تاریخ ۱۶ شهریور ۱۴۰۳ آغاز شد و تا ۲۷ اردیبهشت ۱۴۰۴ ادامه داشت. هر مصاحبه بین ۴۵ دقیقه تا دو ساعت به طول

جدول ۱: توصیف ویژگی‌های دموگرافیک مشارکت‌کنندگان

Table 1. Description of the demographic characteristics of the participants

ردیف	اسم	جنس	سن	شغل	تحصیلات	تعداد فرزندان	تعداد سال‌های تأهل	نوع مصاحبه	مدت زمان مصاحبه (دقیقه)
۱	امیرحسین	مرد	۲۷	معلم	کارشناسی ارشد	-	۳	حضوری	۱۱۵
۲	فاطمه	زن	۲۳	فروشنده	کارشناسی	-	۴	تلفنی	۵۰
۳	زهرا	زن	۲۲	خانه‌دار	کارشناسی	-	۳	حضوری	۱۱۵
۴	مینو	زن	۲۹	معلم	کارشناسی	-	۵	حضوری	۸۰
۵	زهره	زن	۲۷	معلم	کارشناسی	-	۶	حضوری	۷۵
۶	سپهر	مرد	۲۷	طلاساز	فوق‌دیپلم	-	۵	حضوری	۱۲۰
۷	سارا	زن	۲۲	فروشنده	فوق‌دیپلم	-	۳	حضوری	۴۵
۸	پارسا	مرد	۳۹	کارمند	کارشناسی	۱	۵	تلفنی	۴۵
۹	محمدعلی	مرد	۳۵	معلم	کارشناسی	۲	۸	حضوری	۱۱۵
۱۰	ساناز	زن	۲۳	پرستار	کارشناسی	-	۲	حضوری	۱۱۰
۱۱	سلیم	مرد	۳۸	معلم	کارشناسی	۱	۳	حضوری	۱۰۰
۱۲	ملیکا	زن	۳۰	خانه‌دار	کارشناسی	۱	۵	حضوری	۵۵
۱۳	مهشید	زن	۳۵	خانه‌دار	کارشناسی	۱	۵	حضوری	۶۰
۱۴	سمیه	زن	۲۵	فروشنده	کارشناسی	-	۳	حضوری	۶۵
۱۵	صبا	زن	۲۹	فروشنده	کارشناسی	-	۳	تلفنی	۴۵
۱۶	سمیرا	زن	۲۲	دانشجومعلم	کارشناسی	-	۳	حضوری	۱۱۵
۱۷	پریسا	زن	۱۹	دانشجومعلم	کارشناسی	-	۲	حضوری	۱۲۰
۱۸	سهیل	مرد	۲۵	مهندس	کارشناسی	-	۳	حضوری	۱۱۵
۱۹	داریوش	مرد	۲۷	آرما‌توربند	دیپلم	-	۳	حضوری	۱۱۰
۲۰	نازنین‌زهرا	زن	۲۵	خانه‌دار	کارشناسی	-	۳	حضوری	۱۰۵
۲۱	کورش	مرد	۳۸	حسابدار	کارشناسی	۱	۶	حضوری	۱۱۰
۲۲	قاسم	مرد	۳۸	معلم	کارشناسی	۱	۴	تلفنی	۱۰۰
۲۳	زینب	زن	۲۹	معلم	کارشناسی	۱	۵	حضوری	۵۵
۲۴	آیدا	زن	۳۳	حسابدار	کارشناسی	۱	۸	حضوری	۱۲۰
۲۵	صیوره	زن	۳۹	بازاریاب	دیپلم	۲	۱۸	حضوری	۱۱۵
۲۶	عسل	مرد	۳۴	حسابدار	کارشناسی	۱	۷	تلفنی	۱۱۵
۲۷	صابر	مرد	۲۸	فیلم‌بردار	کارشناسی	-	۳	حضوری	۵۵
۲۸	منیره	زن	۳۵	معلم	کارشناسی	۱	۳	حضوری	۶۰
۲۹	محمدجواد	مرد	۳۹	فروشنده	کارشناسی	-	۸	تلفنی	۶۵
۳۰	سلماز	زن	۳۴	معلم	کارشناسی	۱	۳	حضوری	۸۵

شده‌اند و تفسیرها با متن مصاحبه‌ها همخوانی دارند. سوم، از روش ممیزی (Creswell, 1994) استفاده شد که طی آن یک پژوهشگر کیفی مستقل و مجرب، به‌عنوان ممیز، بر کل فرآیند پژوهش نظارت داشت که شامل بررسی مراحل گردآوری داده، کدگذاری، شکل‌گیری مقوله‌ها و استخراج مضامین نهایی بود نقش ممیز تضمین شفافیت، منطق‌مندی تحلیل‌ها و جلوگیری از سوگیری‌های احتمالی پژوهشگر بود. در مجموع، به‌کارگیری هم‌زمان این سه روش مکمل، یعنی بررسی توسط اعضا، ممیزی مستقل و مقایسه تحلیلی با داده‌های خام، به تقویت پایایی و روایی پژوهش انجامید و اعتبار نتایج به‌دست‌آمده را افزایش داد.

۴ یافته‌های پژوهش

پژوهش حاضر درصدد کندوکاو پدیده اجاره‌نشینی در میان جوانان متأهل ساکن در شهر کرمان است. با تکیه بر تحلیل مصاحبه‌های صورت‌گرفته، ۱۰ مقوله اصلی و ۲۲ زیرمقوله استخراج شد (جدول ۲) که عبارت‌اند از: ادراک فراگیر بی‌ثباتی اقتصادی، ناکارآمدی برنامه‌های دولتی در بخش مسکن، صاحبخانه قدر قدرت، سوداگری بنگاه‌داران در بازار مسکن، غلبه گفتمان مصرف‌گرایی در جامعه، خلأ برنامه‌ریزی نظام‌مند در تأمین مسکن، بی‌سرپناهی، تردید و امتناع از فرزندآوری، فرسایش احساس اختیار در فضای مسکونی، کابوس از جاکندگی و خانواده آخرین پناهگاه که در ادامه به توصیف آن‌ها پرداخته می‌شود و برای تأیید توصیف‌ها نیز نقل قول‌های مشارکت‌کنندگان مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

در این پژوهش از روش نمونه‌گیری هدفمند برای انتخاب مشارکت‌کنندگان استفاده شده است؛ زیرا نمونه‌گیری هدفمند، با موضوع این پژوهش تطبیق بیشتری دارد و دقت مطالعه و قابلیت اطمینان داده‌ها و نتایج را بهبود می‌بخشد. درنهایت، با توجه به استفاده از روش نظریه زمینه‌ای در این پژوهش، از روش کدگذاری سه‌مرحله‌ای به‌عنوان یکی از روش‌های قابل استفاده برای تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی استفاده شده است. کدگذاری سه‌مرحله‌ای به ترتیب شامل کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری گزینشی می‌باشد.

در این پژوهش از سه تکنیک ارزیابی توسط اعضا، روش ممیزی و مقایسه تحلیلی استفاده شده است. نخست، تکنیک ارزیابی توسط اعضا به‌عنوان یکی از رایج‌ترین روش‌ها برای اعتباربخشی در مطالعات کیفی به کار گرفته شد (Thomas, 2017; Brett et al., 2016). در این تکنیک، روایتی از داده‌های گردآوری‌شده در اختیار مشارکت‌کنندگان قرار گرفت تا نظر خود را درباره صحت تفسیرهای صورت‌گرفته بیان کنند. این فرآیند نه تنها امکان بازبینی اطلاعات را به مشارکت‌کنندگان می‌دهد، بلکه به اصلاح یا تقویت تحلیل‌های پژوهشگر نیز کمک می‌کند. ازجمله شیوه‌های به‌کاررفته می‌توان به ارائه خلاصه یافته‌ها به مشارکت‌کنندگان و درخواست بازخورد پیش از نهایی‌سازی تحلیل اشاره کرد. دوم، از روش مقایسه تحلیلی برای بررسی دقت و انسجام در فرآیند کدگذاری و استخراج مقوله‌ها استفاده شد. در این مرحله، کدهای اولیه و مقوله‌ها با داده‌های خام مقایسه گردید تا اطمینان حاصل شود که یافته‌ها به‌درستی از دل داده‌ها استخراج

جدول ۲: مفاهیم، زیر مقولات و مقولات مشارکت‌کنندگان

Table 2. Concepts, subcategories, and categories of the participants

ردیف	مفاهیم	زیر مقولات	مقوله	مقوله‌ی هسته
۱	تهدید روزانه به جنگ توسط کشورهای متخاصم، خستگی از مناقشه هسته‌ای، رکود اقتصادی تحت تأثیر تنش‌های بین‌المللی	تشدید تنش‌های بین‌المللی و افزایش تحریم‌ها	عدم امنیت اقتصادی	اجاره‌نشینی به‌مثابه تجربه تروماتیک زیستن در بی‌ثباتی
	نوسانات ارزی و پولی، کاهش ارزش پول ملی، نوسانات شدید اقتصادی، وابستگی تمام کالاها و خدمات به نرخ دلار و طلا	تورم افسار گسیخته		
	کاهش درآمد، تعطیلی بنگاه‌های تولیدی، داشتن مشاغل فصلی، ناتوانی از دریافت وام به دلیل بی‌ثباتی شغلی	بیکاری و ناامنی شغلی		
۲	تصمیم‌گیری‌های مقطعی و سلیقه‌ای، ناتوانی در اجرای قوانین موجود، غلبه نگاه سوداگرانه بر برنامه‌ریزی شهری، ناهماهنگی در سیاست‌گذاری‌های، نبود قوانین به‌روز، خروج دولت از تنظیم‌گری بازار مسکن	بی برنامه‌گی و به خود وا گذاشتگی	ناکارآمدی برنامه‌های دولتی در بخش مسکن	
	عدم شفافیت در معاملات، نبود پایگاه‌های اطلاعاتی قابل اعتماد، فقدان نظارت بر عملکرد مالکان بزرگ	عدم نظارت دولت		
۳	احساس بی‌قدرتی، پذیرش اجباری قوانین صاحبخانه، سلطه‌جویی صاحبخانه، تهدید به لغو قرارداد اجاره، برخوردهای غیرمنصفانه	احساس استعمارشدگی	صاحبخانه قدرت	
	رفتار تحقیرآمیز، زبردست تلقی کردن مستأجران، نگاه از بالا به پایین، استفاده از کلمات نامناسب	عدم احترام صاحبخانه‌ها به مستأجران		
۴	دریافت حق بنگاه‌گزار، کسب سود به هر طریقی، سوداگری در بازار اجاره، به طمع انداختن صاحبان املاک	منفعت‌طلبی شخصی	سوداگری بنگاه‌داران در بازار مسکن	
	نداشتن صداقت، نبود نظام نظارتی مؤثر بر عملکرد بنگاه‌های معاملات ملکی، اعتماد بیشتر به پلتفرم‌های اینترنتی	عدم اعتماد		
۵	تمرکز بر زندگی حال، گریز از دغدغه آینده، تمرکز بر تجربه‌های کوتاه‌مدت	زیستن در لحظه	غلبه گفت‌وگو در مصرف‌گرایی در جامعه	
	مقایسه مداوم خود با دیگران در فضای مجازی، تبدیل فضای مجازی به مرجع ارزش‌گذاری اجتماعی، درونی‌سازی معیارهای مصرفی و تجمل‌گرایانه	الگوگیری از فضای مجازی		
۶	برنامه‌ریزی زندگی منوط به تصمیمات صاحبخانه، زندگی تحت شرایط بیم و امید	آینده مبهم		

	تنش‌های روزانه، تغییرات سریع در تمامی سطوح جامعه، ناترازی‌ها در تمام بخش‌های اقتصادی، نابسامانی اقتصادی و اجتماعی	بی‌ثباتی	خلأ برنامه‌ریزی نظام‌مند در تأمین مسکن
	افزایش هزینه‌های فرزندآوری، ناکافی بودن درآمد خانواده	ناتوانی مالی در فرزندآوری	بی‌سرپناهی، تردید و امتناع از فرزندآوری
	اجاره‌دادن منازل به شرط نداشتن فرزند، چالش‌های جابه‌جایی با فرزند، زندگی در خانه‌های یک‌خوابه، اجاره‌دادن ملک به خانواده‌های پر جمعیت	امتیاز زوج‌های فاقد فرزند	
	نبود راه‌حل واقعی در مقابل مسائل، درگیر بودن کشور با انواع مختلف بحران‌ها، احساس ناامیدی نسبت به آینده	فقدان چشم‌انداز روشن	
	ناتوانی از شخصی‌سازی فضا، عدم اجازه تغییر محیط منزل مسکونی، تحمیل تمام هزینه‌های تغییر به عهد مستأجر	سرکوب توانایی تغییر	فرسایش احساس اختیار در فضای مسکونی
	سکونت کوتاه‌مدت در محله‌ها و منازل مسکونی، احساس غریبگی، بسته‌شدن قراردادهای اجاره یک‌ساله	احساس عدم تعلق مکانی	
	از بین رفتن جهیزیه، هزینه‌های مالی جابه‌جایی، آسیب‌های جسمی و روحی در اثر اسباب‌کشی	پامدهای جابه‌جایی	کابوس از جانکندگی
	تأثیرپذیری نرخ اجاره از تورم، درخواست افزایش نرخ اجاره خارج از عرف	اضطراب افزایش نرخ اجاره	
	قرض‌گرفتن از خانواده، شراکت در جهت ساخت مسکن مشارکتی، پرداخت بخشی از اجاره توسط اعضای خانواده	حمایت‌های مادی	خانواده آخرین پناهگاه
	کمک‌گرفتن در اسباب‌کشی، جست‌وجوی خانه مناسب با کمک خانواده، نگهداری از فرزند توسط دیگر اعضای خانواده، اسکان در منزل نزدیکان، اجبار به ساکن‌شدن در منزل پدر و مادر، جا دادن بخشی از وسایل منزل در خانه نزدیکان	پشتیبانی غیرمادی	

۴٫۱ ادراک فراگیر بی‌ثباتی اقتصادی^۱

سیستم‌های پولی سالم، اساس حقیقت اقتصادی، عدالت ساختاری، ثبات اقتصادی و شکوفایی انسان را فراهم می‌کنند. در مقابل سیستم‌های پولی ناسالم ذاتاً تورم‌زا و بی‌ثبات‌کننده هستند، اعتماد را از بین می‌برند (Tacanho, 2025). پدیده تورم باعث کاهش قابل توجه استانداردهای زندگی و تشدید

چالش‌های اجتماعی - اقتصادی شده است. اجرای یک سیاست متعادل ضد تورمی گامی مهم در جهت تقویت امنیت اقتصادی کشور و بهبود رفاه شهروندان خواهد بود (Turlo and Litvin, 2025). این مقوله با توجه به سه زیرمقوله تشدید تنش‌های بین‌المللی و افزایش تحریم‌ها، تورم افسار گسیخته، بیکاری و ناامنی شغلی توضیح داده

¹ Pervasive perception of economic instability

می‌شود. تمامی مشارکت‌کنندگان طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته بر نقش بی‌ثباتی اقتصادی تأکید داشتند. مشارکت‌کنندگان وضعیت فعلی اقتصاد ایران را عامل اصلی نابسامانی در بخش مسکن توصیف می‌کردند.

۴/۱/۱ تشدید تنش‌های بین‌المللی و افزایش تحریم‌ها

طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته با مشارکت‌کنندگان جوان در این پژوهش، افزایش مناقشات و تشدید تحریم‌های بین‌المللی یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در بی‌ثباتی اقتصادی و عامل اصلی نابسامانی در بخش مسکن مطرح شد. محمدجواد هم در این زمینه گفت:

“واقعاً خسته شدم از این حجم اخبار بد و منفی که هر روز می‌شنویم. دلار که گرون میشه حتی چیزهای که هیچ ربطی به دلار ندارند هم گرون میشن. این وضعیت تا کی می‌تونه ادامه پیدا کنه. آینده ما و این کشور با این حجم تنش بین‌المللی چی میشه”.

۴/۱/۲ تورم افسار گسیخته^۱

طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته با مشارکت‌کنندگان، پیامدهای تورم به اشکال مختلف زندگی روزمره تمامی مشارکت‌کنندگان جوان تحت تأثیر قرار داده بود. کوروش یکی از مشارکت‌کنندگان از درماندگی حاصل از تورم بالا و رکود اقتصادی در این زمینه گفت:

“من الان ۵۰ تا ۶۰ درصد حقوقم میره برای اجاره خونه و این خیلی برای من سنگینه واقعاً پرداختش برای من زیاده یک بخش دیگه از حقوقم میره برای پرداخت اقساط و چیزای دیگه با این وضعیت شغلی و اقتصادی خراب با این تورم بالا بگید من چکار باید بکنم”.

۴/۱/۳ بیکاری و ناامنی شغلی

مشارکت‌کنندگان طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته، بی‌ثباتی اقتصادی را عامل اصلی نابسامانی در بخش

اقتصاد و مسکن می‌دانستند که پیامد آن افزایش شدید نرخ اجاره‌بها، رکود شغلی، ناامنی درآمدی و کاهش قدرت خرید، تجربه مشترک اکثریت مشارکت‌کنندگان جوان در این پژوهش بوده است. فاطمه یکی از مشارکت‌کنندگان از پیامدهای رکود اقتصادی می‌گوید:

“چند وقته وضعیت کاسی ما خیلی خراب شده آخه کار ما فصلیه، مجبور شدم که انگشترم رو بفروشم برای رهن خونه، انگشتری که مامانم با چه زحمتی برام خریده بود. تنها طلایی که داشتم همین انگشتر بود. چقدر گذشت کرده بود برای من این انگشترو خریده بود؛ ولی وقتی که فهمید این برای رهن خونه است و ما چقدر به پولش نیاز داریم حتی خود مامان هم استقبال کرد آخه این چه بحران اقتصادی که تمام نمیشه. ارزشمندترین دارایتو بزاری برای فروش”.

۴/۲ ناکارآمدی برنامه‌های دولتی در بخش مسکن

تنها دولت است که می‌تواند تأمین مسکن و خانه‌های مقرون‌به‌صرفه را تضمین کند. در حقیقت سیاست‌های کنونی منجر به کالایی‌سازی و مالی‌سازی مسکن شده است. محرومیت از حق مسکن مناسب نه فقط شکست برنامه‌ها، بلکه نقض حقوق بشر و بالاترین درجه محروم کردن کسانی است که بیشترین آسیب را دیده‌اند (Hearne, 2017). این مقوله با توجه به دو زیرمقوله بی‌برنامه‌گی و به خود وا گذاشتگی و عدم نظارت دولت توضیح داده می‌شود.

۴/۲/۱ بی‌برنامه‌گی و به خود وا گذاشتگی^۲

در این پژوهش طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته با مشارکت‌کنندگان جوان وضعیت کنونی مسکن را نتیجه بی‌برنامه‌گی، واگذاری بازار به سازوکارهای سوداگرانه و فقدان نهادهای نظارتی کارآمد بیان داشتند. مشارکت‌کنندگان تجارب و احساسات خود را با مفاهیمی همچون ناامیدی، بی‌اعتمادی و

² Lack of planning and state neglect

¹ Unbridled inflation

بخش مسکن، روابط میان موجران و مستأجران را به یکی از چالش‌های جدی زندگی شهری بدل کرده است. افزایش بی‌رویه اجاره‌بها نه تنها فشار اقتصادی سنگینی را بر خانواده‌ها تحمیل کرده، بلکه زمینه‌ساز شکل‌گیری نوعی رابطه نابرابر میان صاحب‌خانه و مستأجر شده است. از سوی دیگر، نظارت ناکافی بر بازار اجاره، نبود قوانین حمایتی مؤثر و ضعف سازوکارهای قانونی برای دفاع از حقوق مستأجران، سبب شده است تا موجران در موقعیت قدرتمندتری نسبت به مستأجران قرار گیرند و روابط میان آن‌ها رنگ و بوی سلطه‌گرانه به خود گیرد. این مقوله با توجه به دو زیرمقوله احساس استعمارشدگی و عدم احترام صاحب‌خانه‌ها به مستأجران توضیح داده می‌شود.

۴،۳،۱ احساس استعمارشدگی

طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته تعدادی از مشارکت‌کنندگان از محدودیت‌ها و قوانین وضع‌شده توسط برخی از صاحبان املاک این‌گونه بیان داشتند که مالکان با سوءاستفاده از وضعیت نابسامان اقتصادی، شرایط را برای مستأجران به‌گونه‌ای دشوار ساخته‌اند که مجبور به پذیرش این قوانین و محدودیت‌ها باشند. این رفتار منجر به شکل‌گیری احساس بی‌قدرتی، تحقیر در میان مشارکت‌کنندگان شده است. سمیرا یکی از مشارکت‌کنندگان دیدگاه خود را نسبت به صاحب‌خانه‌ها این‌گونه بیان داشت:

“واقعاً بعضی صاحب‌ملک‌ها سوءاستفاده می‌کنند روز اول که ما رفتیم به خونه‌ای رو دیدیم مستأجر قبلی در و دیوارشو از بین برده بود. ما به صاحب‌ملک گفتیم نگاه کن ببین در و دیوار اینجا از بین رفته. گفت مشکلی نیست قبوله. ولی وقتی که خواستیم خونه رو تحویل بدیم، ۷ میلیون تومان از روی رهن خونه به عنوان خسارت دیوارها به‌زور برداشت.”

۴،۳،۲ عدم احترام صاحب‌خانه‌ها

تعدادی از مشارکت‌کنندگان جوان طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته از عدم احترام و رفتار تحقیرآمیز

احساس بی‌پناهی بیان کردند. محمدعلی با ابراز ناراحتی از نبود برنامه، در حوزه مسکن این‌گونه بیان داشت:

“به نظر من فعلاً وضعیت مسکن به آشفته بازار به تمام معناست که نیاز به خیلی کار داره. با این وضعیت موجود حالا حالاها کار داره تا اصلاح بشه. به نظرم بسیاری از مردم دیگه از مسئولین امر قطع امید کردن.”

۴،۲،۲ عدم نظارت دولت

طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته تمامی مشارکت‌کنندگان جز یک نفر، باور به نبود نظارت کافی دولت در بخش‌های مختلف مسکن را بیان داشتند. امیرحسین هم از نبود قوانین و نظارت حداقلی از طرف دولت بر روی املاک اجاره می‌گوید:

“هیچ قانون و نظارتی این وسط نیست. نگاه نمی‌کنن که ای بابا اینا وسیله‌هایی مصرفیه خب تو در مقابلش مسئولی باید انصاف داشته باشی. وقتی یک خونه رو تحویل میدی باید این خونه حداقل استانداردها را داشته باشه. یک نهاد نظارتی باشه که بررسی کنه از لحاظ تمیزی از لحاظ اینکه وسیله‌ها کار می‌کنه یا نه. اصلاً به اینها کاری ندارن. به چشم یک منبع درآمد به اون نگاه می‌کنن.”

۴،۳ صاحب‌خانه قدرقدرت^۱

وضعیت پرنوسان اقتصادی و افزایش قیمت زمین و مسکن و همچنین سوءاستفاده از این وضعیت به مراتب هزینه‌های گزاف‌تری را به خانواده‌ها تحمیل کرده است. در این میان نقش صاحب‌خانه که منازل خود را به اجاره در می‌آورند نیز پررنگ شده و در کنار همه این گرانی‌ها آن‌ها نیز شرایط را برای مستأجران تحمل‌ناپذیر و با افزایش اجاره‌بها شوک‌های بزرگی را به مستأجران وارد کرده‌اند؛ همچنین با رشد تورم در بازار مسکن و افزایش اجاره‌بها تعدادی از صاحبان املاک دست از اجاره‌دادن املاک خود برداشته‌اند تا بتوانند میزان اجاره‌بها را افزایش دهند (روحانی و مجملی، ۱۴۰۱). در شرایط کنونی جامعه ایران، نوسانات شدید اقتصادی و تورم افسارگسیخته در

¹ Authoritarian landlord

صاحبان خانه‌ها ابراز نارضایتی داشتند. سلماز یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان در مورد عدم احترام صاحبخانه خود این‌گونه بیان داشت:

“خونه‌های مزخرف و آدم‌هایی با رفتارهای خیلی بد، یک نگاه از بالا به پایین داشتن خودشونو خیلی بالا می‌دیدند حالا روزگار زده صاحبخونه شدن، می‌خواستن نقش یک رئیسو بازی کنن، یک رفتاری، یک حرفایی که پر از منت و تحقیرآمیز، حالا چرخ روزگار چرخیده این‌ها در اثر یه اتفاق صاحبخونه شدن”.

در میان مصاحبه‌های صورت‌گرفته با مشارکت‌کنندگان جوان، ۹ نفر از ۳۰ مشارکت‌کننده با ابراز رضایت از رفتار صاحبخانه نگاه مثبتی نسبت به صاحبخانه‌های خود داشتند. دلایل به‌وجودآمدن این نگاه مثبت را به موارد همچون رفتار انسانی و همدلانه، تخفیف در پرداخت اجاره، رفتار همراه با احترام و دریافت قسطی مبلغ رهن اشاره کردند. زهرا یک از مشارکت‌کنندگان این‌گونه بیان داشت:

“البته صاحب‌ملک ما خیلی خوبه. بهمون رحم کرد. حتی گفت اگه ندارین یک بخش چک می‌گیرم و هم تو رهن تخفیف داد، هم تو اجاره واقعاً در حق ما برادری کرد”.

۴،۴ سوداگری بنگاهداران در بازار مسکن

تعرّف فعالیت مشاورین املاک نیز در کنار سایر علل و عوامل در افزایش قیمت و اجاره مسکن مؤثر بوده است. ممکن است تأثیر نرخ خدمات این صنف علت اصلی افزایش قیمت مسکن در سال‌های اخیر نبوده باشد؛ اما نباید از یاد برد به دلیل اینکه در روش فعلی تعیین نرخ حق دلّالی در بنگاه‌های معاملات ملکی، افزایش ثمن معامله، باعث افزایش حق‌الزحمه بنگاه املاک می‌شود، تعارض منافع ایجاد و به نفع بنگاه است که معامله با نرخ بالاتری منعقد شود (مرکز پژوهش مجلس، ۱۴۰۰).

این مقوله با توجه به دو زیرمقوله منفعت‌طلبی شخصی و عدم اعتماد توضیح داده می‌شود. طی

مصاحبه‌های صورت‌گرفته با ۳۰ مشارکت‌کننده تنها یک نفر از مصاحبه‌شوندگان نسبت به شاغلین صنف بنگاهدار ابراز رضایت کرد؛ درحالی‌که مابقی مشارکت‌کنندگان نسبت به فعالین این صنف ابراز خشم و تنفر می‌کردند. مشارکت‌کنندگان دلایل گوناگونی همچون بی‌اعتمادی، کمیسیون زیاد و رفتار نامناسب بنگاهداران را از دلایل عمده این نارضایتی مطرح کردند.

۴،۴،۱ منفعت‌طلبی شخصی

یکی از مهم‌ترین مواردی که مشارکت‌کنندگان طی مصاحبه در این پژوهش بیان کردند، منفعت‌طلبی شاغلین صنف بنگاهدار بود. این مسأله منجر شده بود که مستأجرین به شیوه‌های گوناگون در جهت یافتن و ثبت قرار اقدام می‌کردند. پارسا یکی از مشارکت‌کنندگان هم از عدم تمایل نسبت به قرارداد با بنگاهداران این‌گونه بیان داشت:

“خیلی حس بدی نسبت بهشون دارم. شاید آدمای خیلی خوبی هم توشون باشن. ولی من در حال حاضر نسبت به صاحب‌خونه‌ها نگاهم کمتر منفی هست. ترجیح میدم با صاحبخونه به یک نتیجه برسم تا اینکه از طریق املاک و بنگاهداران. بیشتر فکر می‌کنم دنبال سود شخصی خودشون هستن”.

طی مصاحبه صورت‌گرفته، ۱۹ نفر از ۳۰ مشارکت‌کنندگان با ذکر دلایل گوناگون از ترجیح خود برای جست‌وجوی خانه از طریق پلتفرم‌های فعال در حوزه مسکن گفتند. فرامرز هم از تمایلش به پیدا کردن خانه از طریق پلتفرم‌های موجود این‌گونه بیان داشت:

“من قبول‌شان ندارم. ترجیح میدم از بنگاه‌ها خونه پیدا نکنم، برم تو سایت دیوار بگردم و این برای من بهتره. حداقل با بنگاهداران مواجه نشم”.

۴،۴،۲ عدم اعتماد

طی مصاحبه صورت‌گرفته با مشارکت‌کنندگان یکی از دلایل عدم اعتماد، رفتار غیرصادقانه شاغلین صنف بنگاهدار مطرح شد. صبا یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان، رفتار غیرصادقانه بنگاهداران را این‌گونه مطرح کرد:

لحظه را برمی‌گزینند و مصرف را به‌عنوان ابزاری برای تجربه لذت، حفظ شأن فردی و بازتولید هویت خود به کار می‌گیرند.

۴/۵/۱ زیستن در لحظه^۱

طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته تعدادی از مشارکت‌کنندگان در زمینه تغییر سبک زندگی به‌خصوص، گرایش به لذت‌گرایی در میان جوانان، پدیده‌ای نو و هم‌گام با تغییرات جهانی توصیف کرده‌اند.

سارا هم با توجه به شرایط اقتصادی باور به بی‌فایده دانستن پس‌انداز مبالغ خرد و همچنین لذت‌بردن از زندگی در لحظه این‌گونه بیان می‌کند:

“من اگه مثلاً فرض کنید پولی دستم بیاد، دیگه پس‌انداز نمی‌کنم می‌گم بابا چه کاریه. این ۳۰۰ تومن ۵۰۰ تومان که امشب من نخوام برم بیرون شام بخورم این لباسی را که دوست دارم نخرم چی میشه؟ حداقل بذار تو این لحظه خوش باشم با این پول که نمیشه تغییری تو زندگی بدیم حداقل الان حال خوب داشته باشیم”.

۴/۵/۲ الگوگیری از فضای مجازی

در مصاحبه‌های انجام‌شده با مشارکت‌کنندگان، تأثیر فضای مجازی بر سبک زندگی به‌عنوان یکی از عوامل مهم فرهنگی و اجتماعی مورد تأکید قرار گرفت. بسیاری از مشارکت‌کنندگان اشاره کردند که شبکه‌های اجتماعی با نمایش الگوهای انتظارات و تمایلات افراد را دگرگون کرده‌اند. محمدعلی، یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان، تأثیرپذیری فضای مجازی بر سبک زندگی نسل جدید را یکی از دلایل تغییر می‌داند. محمدعلی گفت:

“خب ببیند واقعاً دنیا عوض شده نسل عوض شده وقتی که بچه یک چیزی تو فضای مجازی می‌بینه یا همسرت تحت تأثیر قرار می‌گیرند تو نمی‌تونی نه بگی. سبک زندگی‌ها اینجوری عوض میشه”.

در مقابل، گروهی دیگر با رویکردی محتاطانه‌تر، گرایش به صرفه‌جویی و پس‌انداز داشتند تا از ناامنی

“بارها شده رفتیم تو بنگاه به ما می‌گفتند خونه‌اش خیلی خوبه، بعد می‌رفتیم می‌دیدم یک چیز دیگه بود، پیش خودشون می‌گفتند می‌بریمشون به قول معروف کم‌کم راضی میشن. خونه با اون چیزی که گفته می‌شد و با اون چیزی که در عالم واقع نشون داده می‌شد، زمین تا آسمون فرق می‌کرد”.

۴/۵ غلبه گفتمان مصرف‌گرایی در جامعه

مصرف‌گرایی با نمادها و علائم خاص خود امروزه بیان‌کننده سبک زندگی، تمایلات، تفکرات و ایده‌آل‌ها به‌مثابه بازنمایی‌کننده هویت عاملان آن، کارکردهای جدیدی یافته است. جوانان کارگزاران فعال مصرف‌گرایی محسوب می‌شوند. سابقاً خرید رفتاری در جهت رفع مایحتاج ضروری انسان تلقی می‌شد، اما در دوره مدرن خرید، فرصتی برای فرد فراهم می‌کند و در آن نوعی استقلال در انتخاب و توجه به سلیقه فردی نهفته است. علاوه بر آن در خرید مدرن و امروزی نوعی گذران اوقات فراغت، تفریح، لذت‌گرایی، تعامل اجتماعی و خود بیانگری به‌واسطه کالا و مصرف نیز به وجود آمده است. مسأله دیگر رشد فردگرایی است که به تبع افزایش حق انتخاب پدید می‌آید (حسینی و همکاران، ۱۳۹۷). در دوره‌های نامطمئن اقتصادی، زنان جوان رژلب و سایر محصولات آرایشی بیشتری خریداری می‌کنند. اثر رژلب به این ایده اشاره دارد که با کاهش درآمد، زنان برای ارتقاء جایگاه اجتماعی خود در دوره‌های نامطمئن اقتصادی، رژلب و سایر محصولات آرایشی بیشتری خریداری می‌کنند. افزایش قابل توجه در میانگین هزینه‌های لوازم آرایشی در بین زنان جوان‌تر (۱۸ تا ۴۰ ساله) در طول رکود بزرگ مشاهده شد (MacDonald and Dildar, 2020). این مقوله با توجه به دو زیرمقوله زیستن در لحظه و الگوگیری از فضای مجازی توضیح داده می‌شود. با توجه به مصاحبه‌های صورت‌گرفته، اکثریت مشارکت‌کنندگان جوانان به دلیل ناتوانی در برنامه‌ریزی بلندمدت، بیان داشتند که زندگی در

¹ Living in the moment

هستید که قراره هر روز یک چیزی به شما تحمیل کنن."

۴،۶،۲ بی‌ثباتی

اکثریت مشارکت‌کنندگان در این پژوهش طی مصاحبه‌ها بیان داشتند که مدت قرارداد تنظیم‌شده برای اجاره‌نشینی حداکثر یک‌سال است که این منجر به عدم توانایی در برنامه‌ریزی و مدیریت زندگی مشارکت‌کنندگان جوان در این پژوهش شده بود. زینب هم از ناتوانی برنامه‌ریزی در زندگی، به دلیل اجاره‌نشینی این‌گونه بیان داشت:

"اجاره‌نشینی یعنی اینکه کنترل زندگیت دست یکی دیگه هستش."

۴،۷ بی‌سرپناهی، تردید و امتناع از فرزندآوری

تأثیر مالکیت مسکن بر فرزندآوری را در سطح کلان با رویکردهای ساختاری پیرامون نظام مسکن و در سطح خرد با تبیین‌های مرتبط با احساس ناامنی اقتصادی قابل بررسی است. انتقال میراث پدری به فرزندان و حمایت‌های اقتصادی از جانب آنان، منجر به تسریع فرزندآوری و افزایش باروری در میان نسل دوم (فرزندان) می‌شود. به عبارت دیگر، افرادی که حمایت‌های اقتصادی بیشتری از سمت خانواده پدری دریافت می‌کنند، زودتر بچه‌دار می‌شوند. یکی از مهم‌ترین مکانیزم‌های تأثیرگذار در این زمینه، مالکیت یا نوع تصدی مسکن است؛ زیرا معمولاً زوجین ترجیح می‌دهند قبل از بچه‌دار شدن، مسکن باکیفیت و مطمئنی برای زندگی تأمین کنند. تمایل به فرزندآوری زود هنگام‌تر در میان افرادی که خانواده پدری آن‌ها درآمد بالاتری دارند، بر اهمیت نقش خانواده پدری از طریق تأمین مسکن و یا حمایت‌های مالی دیگر بر نگرش‌های مربوط به فرزندآوری در بستر ایران تأکید می‌کند (ترابی و سراونی، ۱۴۰۲). مسائل فراوان اقتصادی جامعه مانند بیکاری، گرانی، رکود و... به شدت احساس ناامنی و نگرانی اقتصادی افراد را بالا برده است؛ لذا- در این شرایط احتمال بیشتری دارد که خانواده‌ها به

اقتصادی آینده بکاهند. طی مصاحبه صورت‌گرفته، ۵ مشارکت‌کننده بیان داشتند که با توجه به بحران اقتصادی و نگرانی نسبت به آینده ترجیح می‌دهند که بخشی از درآمدشان را پس‌انداز کنند. ساناز یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه گفت:

"من مثل همسرم نیستیم. خیلی نسبت به آینده نگران هستیم. خیلی با احتیاط خرج می‌کنم. سعی می‌کنم پس‌انداز کنم؛ چون با این وضعیت اقتصادی ایران معلوم نیست آینده چی بشه."

۴،۶ خلا برنامه‌ریزی نظام‌مند در تأمین مسکن

بی‌قدرتی و فقدان کنترل و مدیریت زندگی وابسته به تصمیمات دیگران است. افزایش اجاره‌بها توسط صاحبخانه‌ها بیش از توان مستأجر یا تمایل به فروش ملک منجر به خودبستگی مسکونی شود. این فقدان کنترل هرچه که باشد، یک حس واقعی نوسان و عدم اطمینان ایجاد و وضعیت زندگی جوانان را بی‌ثبات می‌کند و توانایی آن‌ها برای احساس امنیت و آرامش را به چالش می‌کشد. ابهام در مورد مدت زمانی که می‌توانند اجاره‌نشینان در واحدهای مسکونی ساکن باشند، نه تنها منجر به احساس بیگانگی نسبت به خانه می‌شود، بلکه توانایی شخصی‌سازی فضا را از طریق تغییر دکوراسیون یا تغییر مبلمان نیز محدود می‌کنند که به نوبه خود، توانایی آن‌ها محدود می‌شود (Mckee et al., 2020). این مقوله با توجه به دو زیرمقوله آینده مبهم و بی‌ثباتی توضیح داده می‌شود.

۴،۶،۱ آینده مبهم

مشارکت‌کنندگان طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته، نوسانات شدید اقتصادی و تأثیرپذیری بخش مسکن و اجاره‌نشینی از این نوسانات را یکی از عوامل مهم ناتوانی در برنامه‌ریزی برای آینده مطرح می‌کردند. آیدا یکی از مشارکت‌کنندگان از ناتوانی برای برنامه‌ریزی در مورد آینده این‌گونه سخن گفت:

"شما وقتی مستأجری حس آینده‌نگری را از دست می‌دید. درواقع تحت تأثیر شرایط و محیط

۴،۷،۳ فقدان چشم‌انداز روشن از آینده

یکی از مفاهیمی که تمامی مشارکت‌کنندگان به جز دو نفر از جوانان مشارکت‌کننده طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته ابراز داشتند، نبود یک چشم‌انداز پیش روی جوانان متأهل است. امیرحسین یکی از مشارکت‌کنندگان دلایل عدم فرزندآوری خود را این‌گونه بیان داشت:

“واقعیت اینه که ما تو شرایط خیلی ناپایدار و بحرانی زندگی می‌کنیم. خب طبیعیه که آدم تا به یک اطمینانی نرسه دست نگه داره”.

طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته با مشارکت‌کنندگان ۵ نفر از میان ۳۰ مشارکت‌کنندگان جوان بیان داشتند که حتی با توجه به مشکلات اجاره‌نشینی، حاضر به تعویق خواست فرزندآوری نیستند. سمیرا هم از عدم تأثیر مسائل اقتصادی در فرزندآوری این‌گونه گفت:

“من و همسرم می‌گیم روزی دست خداست. درسته که اوضاع اقتصادی خراب هست؛ ولی مسائل اقتصادی تو فرزندآوری ما نقشی نداره. هر وقت که آمادگی داشتیم انشالله اقدام می‌کنیم”.

۴،۸ فرسایش احساس اساس اختیار در فضای مسکونی

فقر مسکن در ایران یکی از رایج‌ترین سنجه‌های تراکم خانوار در واحد مسکونی است. این کمبود در اساس، خود را در تعداد اتاق در اختیار خانوار و در پی آن تداخل زندگی افراد یک خانوار و چند خانوار با یکدیگر نشان می‌دهد. این نوع فقر باعث پایین‌آمدن قابلیت‌های فردی برای تحصیل و ارتقاء مهارت‌ها می‌شود که بدین ترتیب اعضای خانوارهای فقیر را فقیر نگه می‌دارد. درواقع مسکن نامناسب تبدیل به یک تله فضایی و به دو صورت تولید می‌شود: یکی کیفیت درونی و دیگری کیفیت بیرونی که همان مکان جغرافیایی مسکن است. از لحاظ درونی مسکن با مصالح ساختمانی و تجهیزات نامناسب و سطح زیربنای ناکافی ساخته می‌شود و از لحاظ بیرونی نیز کمترین دسترسی را به خدمات

تأخیر فرزندآوری و فرزندآوری کمتر، مباردت ورزند (رضایی و همکاران، ۱۴۰۳).

این مقوله با توجه به سه زیرمقوله ناتوانی مالی از فرزندآوری، بی‌فرزندگی به‌مثابه امتیاز و فقدان چشم‌انداز روشن از آینده توضیح داده می‌شود. یکی از عوامل تأثیرگذار در تصمیم‌گیری پیرامون فرزندآوری، احساس ثبات و امنیت در حوزه مسکن است. طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته، بخشی از مشارکت‌کنندگان چالش‌های اجاره‌نشینی و نبود چشم‌انداز روشن از آینده را موجب تردید یا حتی انصراف از تصمیم به فرزندآوری بیان داشتند.

۴،۷،۱ ناتوانی مالی از فرزندآوری

طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته، اکثریت مشارکت‌کنندگان بحران اقتصادی و ناتوانی مالی را یکی از مهم‌ترین دلایلی مطرح کردند که می‌تواند منجر به تعویق یا تردید در فرزندآوری شود. محمدعلی یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان در این زمینه گفت:

“من الان ۲ تا بچه دارم. دلم بچه بیشتر می‌خواهد ولی تو این شرایط اقتصادی واقعاً مناسب نیست ما تو خرج همین دوتا موندم. تازه این خونه ما اینقدر کوچیک هست. باور کنید الان من شب‌ها تو حال می‌خوابم”.

۴،۷،۲ بی‌فرزندگی به‌مثابه امتیاز

تعدادی از مشارکت‌کنندگان طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته یکی از شروط اجاره‌دادن منازل مسکونی را به مستأجران از طرف بنگاه‌داران و صاحبخانه‌ها به ترتیب اهمیت چنین بیان کردند: ۱. تعداد فرزندان ۲. سن فرزندان ۳. نوع جنسیت ۴. رفتار فرزندان. فاطمه هم در این زمینه گفت:

“خب ما وقتی می‌رفتیم بنگاه می‌گفتیم بچه نداریم صاحبخونه‌ها بیشتر تمایل داشتن به ما اجاره بدن تا اون کسی که بچه داشت. البته خب این مزیت خیلی بزرگیه”.

۴،۸،۲ احساس عدم تعلق مکانی

بخشی از مصاحبه‌های صورت‌گرفته با مشارکت‌کنندگان، احساس بیگانگی را نسبت به مسکن اجاره‌ای ابراز داشتند. ملیکا در این زمینه گفت:

“احساس می‌کنم اینجا مثل یک غریبه‌ام. شما وقتی که می‌ترسید دست به تغییری بزنید، وقتی که معلوم نیست تا کی اینجا هستی، به‌خاطر همین احساس می‌کنی به این محیط و محله تعلق نداری”.

۴،۹ کابوس از جاکندگی^۱

مسکن اساس ثبات و امنیت یک فرد یا خانواده است. خانه باید پناهگاه و مکانی برای زیستن در آرامش، امنیت و شکوفایی همراه با عزت باشد (Hearne, 2017). در شرایط کنونی بی‌ثباتی اقتصادی، مسکن به‌عنوان اساسی‌ترین عامل ثبات و امنیت خانوادگی، به منبعی از اضطراب و ناامنی روانی برای بسیاری از جوانان تبدیل شده است. اکثریت مشارکت‌کنندگان مسأله پایان دوره قرارداد اجاره همراه با اضطراب ناشی از وضعیت نامشخص مسکن را بیان کردند. این مقوله با توجه به دو زیرمقوله پیامدهای جابه‌جایی و اضطراب افزایش نرخ اجاره توضیح داده می‌شود.

۴،۹،۱ پیامدهای جابه‌جایی

اکثریت مشارکت‌کنندگان جوان طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته از پیامدهای گوناگون حاصل از جابه‌جایی مکرر ابراز ناراحتی داشتند. محمدعلی هم با اشاره به آسیب‌های جسمی و روحی که در اثر جابه‌جایی‌های مکرری که او و همسرش با آن مواجهه شده است، این‌گونه بیان داشت:

“بعدش دوباره نگاه می‌کنی می‌بینی ای بابا هنوز هیچی نشده دوباره باید بلندشی بری دنبال خونه بگردی، این خانم من اصلاً الان در اثر این جابه‌جایی‌ها کلی کم‌رود شده کلی اعصابش به‌هم‌ریخته، اینا میشه که اصلاً احساس آرامش نداری، احساس اطمینان نداری، همش اضطراب داری”.

پایه دارند. همچنین جداسازی فضایی بین طبقات کم‌درآمد را از هم‌نشینی با اقشار دیگر و ارتقاء مدنی حاصل از آن محروم می‌کند. مسکن نامناسب هرچند در نهایت ناشی از عوامل اجتماعی است، اما خود نیز بند دیگری به پای افراد می‌زند و یک تله فضایی می‌سازد که بیرون‌رفتن آن‌ها را از دایره فقر بسیار مشکل می‌کند (اطهاری، ۱۳۸۴).

این مقوله با توجه به دو زیرمقوله سرکوب توانایی تغییر و احساس عدم تعلق مکانی توضیح داده می‌شود. طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته با مشارکت‌کنندگان زن و مرد جوان در این پژوهش، اکثریت زنان مشارکت‌کنندگان از عدم اجازه تغییر در محیط منزل مسکونی ابراز نارضایتی و شکایت داشتند؛ این درحالی است که در میان مشارکت‌کنندگان مرد تنها دو مشارکت‌کننده نسبت به عدم اجازه در تغییر محیط منزل مسکونی ابراز نارضایتی کردند.

۴،۸،۱ سرکوب توانایی تغییر

اکثریت مشارکت‌کنندگان به دلیل محدودیت‌های وضع‌شد از طرف صاحبان املاک و پرداخت تمامی هزینه‌های مالی توسط مستأجرین در جهت تغییر و بهبود فضای مسکونی و همچنین کوتاه‌مدت بودن قراردادهای اجاره از سوی صاحبان منازل مسکونی ابراز نارضایتی داشتند. مهشید یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه گفت:

“وقتی که اصلاً اجازه نداری خونه رو تغییر بدی، نه دستی سر و روش بکشید. مثلاً ما تو این خونه که اومده بودیم دراش داغون بود، رنگ نداشت، خیلی افتضاح بود؛ ولی اگه بدونی خونه خودته خب شروع می‌کنی به درست‌کردنش؛ ولی وقتی خونه مردمی نمی‌تونی دست بزنی چون می‌دونی ۶ ماه دیگه باید بلند بشی، همش باید به خودت بگی که معلوم نیست من باشم نباشم”.

¹ The nightmare of displacement

۴،۹،۲ اضطراب افزایش نرخ اجاره

با توجه به مصاحبه‌های صورت گرفته، بیشترین میزان نارضایتی در میان مشارکت‌کنندگان جوان مربوط به افزایش نرخ تمدید اجاره و همچنین پیامدهای ناشی از جابه‌جایی بوده است. محمدجواد هم در این زمینه گفت:

”به نظر من شوک‌آورترین قسمتش برای من و دردناک‌ترین بخش، تمدید اجاره است، چون می‌دونم که یک مبلغی می‌گه که من واقعاً نمی‌تونم بپردازم و همش اضطراب مواجهه با این مبلغ دارم، استرس تمدید بدترین لحظه است، واقعاً می‌گم برای من بدترین لحظه است تو این مدت همش التماس خدا کردم التماس کردم خدایا خودت کمک کن“

اکثریت مشارکت‌کنندگان طی مصاحبه‌های صورت گرفته با بیان تضاد منافع صاحبان املاک و بنگاه‌داران با مستأجران در عدم تمدید اجاره سالیانه، ابراز نارضایتی داشتند؛ همچنین یکی دیگر از عوامل تشدیدکننده این وضع، منافع بیشتر بنگاه‌داران از فروش املاک و ترغیب صاحبخانه‌ها به فروش املاک به دلیل دریافت کمیسیون بالاتر از اجاره منازل مسکونی مطرح کردند.

مehشید هم در این زمینه بیان داشت:

”وقتی می‌خوان تمدید کنن، مبلغ خیلی کمتری می‌گیرند. درواقع یه جوری روشن نمی‌شه، ولی وقتی که بخوان به یه مستأجر جدید پیشنهاد بدن دو برابر عدد اعلام می‌کنند. به خاطر همین، منفعت صاحبخونه در تمدید نیست و بنگاه‌دارا به خاطر گرفتن کمیسیون بیشتر سعی می‌کنند که یه مستأجر جدید بیارن، یه مبلغ بیشتری گیر خودشون بیا“.

۴،۱۰ خانواده آخرین پناهگاه

جوانان با توجه به شرایط ناپایدار شغلی، بدون حمایت خانواده با شرایط بسیار دشوارتری مواجهه می‌شوند. این درحالی است که عدم امنیت مالی، مسکن نامطمئن، اشتغال ناپایدار و کاهش رفاه جوانان منجر به ازدست‌رفتن حس امید و شکل‌گیری احساس نگرانی نسبت به آینده می‌گردد. اکثریت جوانان در تلاش برای دستیابی

به امنیت مادی و اجتماعی هستند، مالکیت خانه و اجاره‌نشینی در مسکن اجتماعی می‌تواند به شکل‌گیری احساس امنیت در میان جوانان کمک کند (Hoolachan et al., 2017). خانواده مهم‌ترین پایه حمایت و مهم‌ترین نقطه ارجاع است. فقدان ساختارهای حمایت‌کننده و چارچوب محافظه‌کار نظام رفاهی نیز باعث می‌شود تا آن‌ها مجبور به کنار آمدن با خانواده شوند (صادقی‌فسایی و بنی جمال، ۱۳۹۸). این مقوله با توجه به دو زیرمقوله حمایت‌های مادی و پشتیبانی غیرمادی توضیح داده می‌شود.

۴،۱۰،۱ حمایت‌های مادی

اکثریت مشارکت‌کنندگان با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی در جامعه ایران بر اهمیت نقش خانواده در جهت حمایت‌های مادی و غیرمادی تأکید داشتند. همچنین مشارکت‌کنندگان جوانان در این پژوهش شرط دریافت هرگونه کمک و حمایت از طرف خانواده‌ها را حفظ استقلال خود بیان کردند. منیره در این زمینه گفت:

”به نظر من خانواده مهم‌ترین حامی هر آدمی هست. هر وقت که ما گیر می‌کردیم، ضامن می‌شدن، کمکمون می‌کردن؛ ولی فامیلو دوست و آشنا اذیت می‌کردن. هر وقت ازشون کمک می‌خواستیم تنهات می‌داشتن؛ ولی خانواده تو همه ابعاد کمک می‌کنند“

تعدادی از مشارکت‌کنندگان هر نوع حمایت مادی را از طرف خانواده‌ها آزاردهنده تلقی می‌کردند و در تضاد با استقلال خود بیان می‌داشتند. سمیرا هم این‌گونه بیان داشت:

”من اصلاً دوست ندارم از خانواده‌ها کمک بگیرم؛ چون پای دخالت‌هاشون تو زندگی من باز میشه“

پنج مشارکت‌کننده در این تحقیق بیان داشتند حاضر به دریافت کمک‌های مالی از طرف خانواده‌ها هستند اما به دلیل ناتوانی مالی خانواده‌ها هیچ نوع کمک مالی از طرف خانواده‌های خود دریافت نمی‌کنند. سمیه در این زمینه گفت:

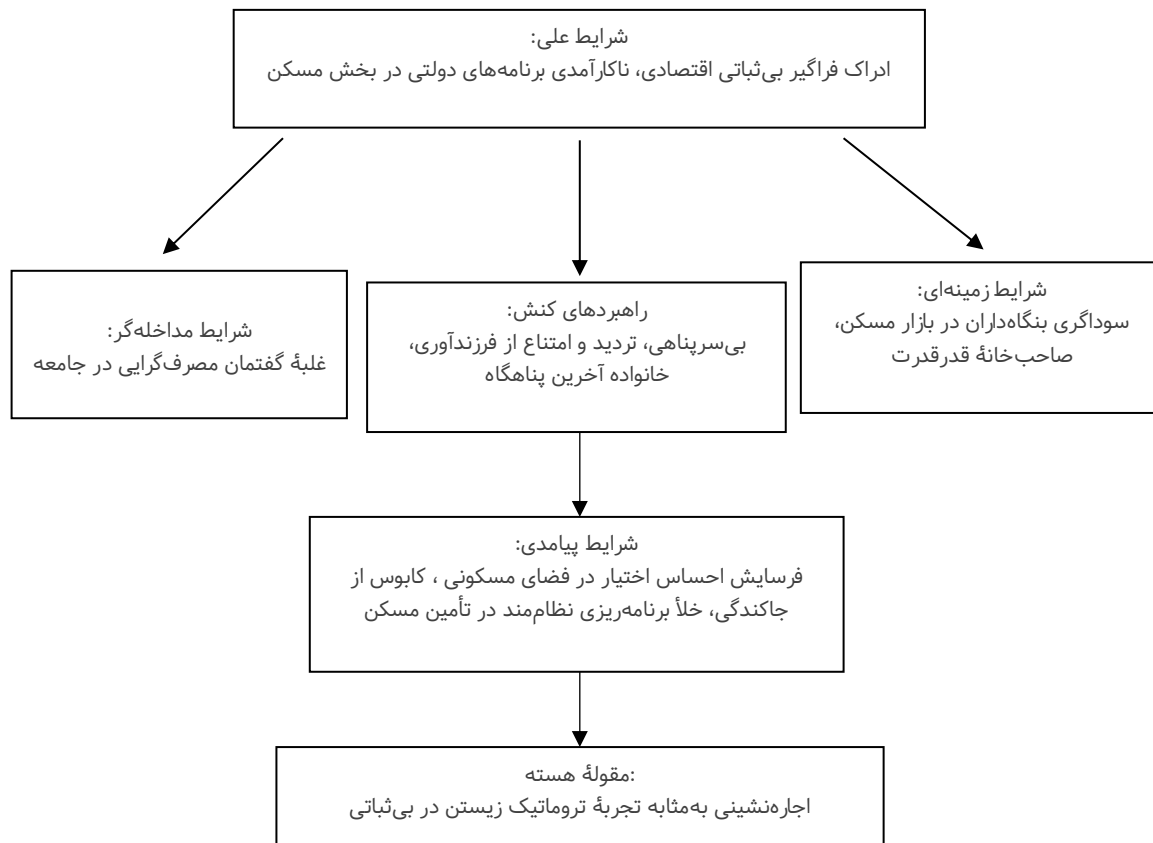
کمک‌های غیرمادی از طرف خانواده‌ها استقبال می‌کردند. در این زمینه ملیکا بیان داشت:

“خب من قبلاً از خانواده کمک مالی می‌گرفتم البته الان به اقتضای سنم دیگه کمک نمی‌گیرم. رو پای خودمون بیشتر ایستادیم. ولی با این حال بازم خانواده هستند که تو شرایط سخت کمک‌مان میدن؛ مثل اسباب‌کشی یا دنبال خونه گشتن”.

“ما مشکلی با دریافت کمک مالی نداریم؛ ولی متأسفانه شرایط مالی خانواده خودم و خانواده همسرم جوری هست اگر هم بخواهند کمک کنند، هم نمی‌تواند”.

۴٫۱۰٫۲ پشتیبانی غیرمادی

طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته اکثریت مشارکت‌کنندگان در این پژوهش از دریافت

نمودار ۱: مدل پارادایمی پژوهش

Figure 1: Paradigmatic Model of the Study

علی در نظر گرفته شده است. در تداوم این روند، سوداگری بنگاه‌داران در بازار مسکن و قدرت نامتوازن صاحب‌خانه‌ها به‌عنوان شرایط زمینه‌ای، نشان‌دهنده فرآیند نابرابری و تشدید فشار بر مستأجران است. از سوی دیگر، غلبه گفتمان مصرف‌گرایی در جامعه مداخله‌گر، بیانگر واکنش فرهنگی جوانان در مواجهه با ناکامی‌های اقتصادی و منزلتی است. در چنین بستری، راهبردهای کنش

مدل پارادایمی پژوهش به‌صورت یک چارچوب تحلیلی برای تبیین پیامدهای اجاره‌نشینی جوانان ساکن در شهر کرمان طراحی شده است. براساس منطق نظریه زمینه‌ای، تعامل میان شرایط علی، مداخله‌گر، زمینه‌ای، راهبردهای کنش و پیامدها را نشان می‌دهد (مدل ۱). در این چارچوب، ادراک فراگیر بی‌ثباتی اقتصادی و ناکامی سیاست‌ها و برنامه‌های دولتی در بخش مسکن به‌عنوان شرایط

فقدان برنامه‌ریزی مؤثر و خروج تدریجی دولت از تنظیم‌گری بازار مسکن، عرصه را برای بنگاه‌داران و مالکان باز گذاشته است؛ بنگاه‌داران به جای ایفای نقش شفاف در معاملات، در جهت تنظیم قیمت‌ها به نفع مالکان فعالیت می‌کنند و مالکان نیز با اتکا به خلأهای قانونی و نبود سقف اجاره، شرایط ناعدالانه‌ای را برای مستأجران رقم می‌زنند. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش عثمانووا^۱ (۲۰۱۷)، منس (۲۰۲۵)، چن^۲ (۲۰۱۱) و دزmond و شولنبرگر^۳ (۲۰۱۵) که بر اهمیت نقش دولت تأکید می‌کنند، همخوانی دارد. در شرایط فقدان نظارت، نبود سیاست‌گذاری مؤثر در حوزه مسکن و رهاسازی بازار اجاره به دست نیروهای سوداگر، نقش صاحبخانه‌ها به عنوان یک کنشگر کلیدی در مواجهه با مستأجران، رنگی از سلطه و بی‌ثبات‌سازی به خود گرفته است. صاحبخانه‌ها با اعمال فشارهای ناگهانی مانند درخواست تخلیه به دلیل فروش ملک، افزایش ناگهانی اجاره‌بها یا بی‌توجهی به شرایط استاندارد خانه، زندگی مستأجران را دچار اضطراب، بی‌ثباتی و فرسایش روانی می‌کنند. همچنان که نتایج پژوهش (روحانی و مجملی، ۱۴۰۱) بر نقش صاحبخانه‌ها تأکید می‌کند. مشاورین املاک به عنوان یکی از بازیگران اصلی بازار مسکن، در شکل‌گیری فضای بی‌اعتمادی در میان مستأجران نقش بسزایی دارند. رفتارهای غیرصادقانه، تحقیرآمیز و نگاه منفعت‌طلبانه بنگاه‌داران از جمله دلایل اصلی شکل‌گیری این نگرش منفی بوده است. مشارکت‌کنندگان با اشاره به تجربه‌های ناخوشایند خود به تمایل فزاینده‌ای برای استفاده از پلتفرم‌های دیجیتال در حوزه مسکن به عنوان جایگزینی برای بنگاه‌ها اشاره کردند. همچنان که نتایج پژوهش حاضر با پژوهش گلستانی و رحیمی (۱۳۹۸) همخوانی دارد.

تحلیل مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که ناپایداری اجتماعی - اقتصادی، فقدان امنیت روانی و بی‌اعتمادی به آینده، برخی از جوانان را به سمت

شامل بی‌سرپناهی، تردید و امتناع از فرزندآوری - و اتکای مجدد به خانواده به عنوان آخرین پناهگاه شکل می‌گیرد. پیامدهای نهایی این چرخه نیز در قالب فرسایش احساس اختیار در فضای زیست مسکونی، تجربه کابوس جاکندگی و تداوم خلأ برنامه‌ریزی نظام‌مند در تأمین مسکن تبلور می‌یابند. در نهایت مقوله هسته "اجاره‌نشینی به مثابه تجربه تروماتیک زیستن در بی‌ثباتی" استخراج گردید. این مدل، در مجموع، به درکی چند بعدی از بحران مسکن و پیامدهای اجتماعی و روانی آن برای جوانان متأهل منجر می‌شود.

۵ بحث و نتیجه‌گیری

با تشدید تحریم‌های بین‌المللی، حمله نظامی اسرائیل به ایران و افزایش تنش‌های سیاسی میان ایالات متحده آمریکا و ایران، اقتصاد کشور وارد مرحله‌ای از ناپایداری فزاینده شده است. این تحولات، موجب اختلال در شاخص‌های کلان اقتصادی و در نهایت، تعمیق بحران اقتصادی گردیده است. یکی از آشکارترین تجلیات این بحران، افزایش نرخ تورم و در پی آن رشد مستمر و قابل توجه اجاره‌بها که فشار اقتصادی قابل ملاحظه‌ای بر خانوارها، به‌ویژه بر طبقات متوسط و پایین درآمدی وارد کرده است. افزایش هم‌زمان هزینه‌های اجاره منازل مسکونی و همچنین کالاها و خدمات اساسی، منجر به کاهش قدرت خرید، اختلال در مدیریت هزینه‌های خانوار و شکل‌گیری احساس فزاینده ناامنی اقتصادی در میان شهروندان شده است. این احساس ناامنی که ریشه در نوسانات شدید بازار و فقدان ثبات مالی دارد، به یکی از دلایل اصلی تضعیف رفاه اجتماعی و بی‌اعتمادی نسبت به آینده اقتصادی در میان خانوارهای ایرانی تبدیل شده است. همچنان که نتایج پژوهش قلی‌زاده و صمدی‌پور (۱۴۰۳) و میر (۱۳۹۹) با پژوهش حاضر همخوانی دارد. در سایه بی‌برنامگی و به خود واگذاشتگی حوزه سیاست‌گذاری مسکن، همچنین

³ Desmond and Shollenberger

¹ Osmonova

² Chen

اولویت دادن به زندگی در لحظه و مصرف‌گرایی سوق داده است. در شرایطی که امکان برنامه‌ریزی بلندمدت یا پس‌انداز برای سرمایه‌گذاری با موانع جدی مواجهه است، مشارکت‌کنندگان جوان بهره‌گیری از فرصت‌های لحظه‌ای و مصرف برای حفظ حال خوب را راهی برای تاب‌آوری در برابر فشارهای اقتصادی می‌دانستند. این روند با گسترش ارزش‌های مادی‌گرایانه و تضعیف برنامه‌ریزی بلندمدت در نسل جوان همراه شده است؛ همچنان که نتایج پژوهش (MacDonald, D., & Dildar, 2020) بر افزایش گرایش به لذت‌های زودگذر در دوران بحران اقتصادی تأکید می‌کنند. یافته‌ها پژوهش نشان می‌دهند ناپایداری شغلی، هزینه‌های بالای مسکن، بی‌ثباتی حاصل از اجاره‌نشینی و نبود چشم‌انداز روشن نسبت به آینده، موجب تردید یا تعلیق در تصمیم به فرزندآوری می‌شوند. مشارکت‌کنندگان فضای محدود خانه، جابه‌جایی‌های مکرر و اضطراب ناشی از اجاره‌نشینی را از دلایل انصراف یا تعویق فرزندآوری می‌دانستند. هرچند که تصمیم‌گیری درباره فرزندآوری متأثر از ترکیبی از عوامل اقتصادی، فرهنگی و روانی است. نتایج پژوهش کلاته ساداتی و همکاران (۱۴۰۴) و دلیری (۱۳۹۷) با نتایج تحقیق حاضر همخوانی دارد.

ناپایداری سکونت در بازار اجاره مسکن، فراتر از فشارهای اقتصادی و روانی، به تضعیف یا تعلیق حس تعلق مکانی در میان مستأجران منجر می‌شود. مشارکت‌کنندگان جوان، به‌ویژه زنان که زمان بیشتری را در فضای مسکونی می‌گذرانند، بیانگر آن است که احساس موقتی‌بودن، ناتوانی در اعمال تغییرات شخصی و محدودیت‌های تحمیلی از سوی مالکان، امکان شکل‌گیری پیوندهای عاطفی و هویتی با محل زندگی را مختل می‌کند. در شرایط اجاره‌نشینی، نداشتن اختیار برای اصلاح یا شخصی‌سازی فضا، ترس از تخلیه ناگهانی و نبود امنیت سکونتی، موجب بی‌میلی به سرمایه‌گذاری مادی و غیرمادی در منزل مسکونی می‌شود. در نتیجه، مستأجران احساس بی‌ریزگی و ناپیوستگی

مکانی را تجربه می‌کنند؛ موضوعی که (نیکخواه و همکاران، ۱۳۹۹) نیز بر آن تأکید کرده‌اند. اضطراب جابه‌جایی یکی از پیامدهای روانی ناشی از فرآیندهای استرس‌زای نقل‌مکان، نظیر یافتن مسکن جدید، تعامل با بنگاه‌داران، تأمین منابع مالی جدید و هماهنگی برای جابه‌جایی است. این اضطراب نه تنها بار مالی سنگینی بر مستأجران تحمیل می‌کند، بلکه با بازتولید خاطرات منفی از تجارب پیشین، فشار روانی مضاعفی ایجاد می‌نماید. ساختار ناپایدار قراردادهای اجاره، افزایش سالانه اجاره‌بها، نبود حمایت‌های قانونی مؤثر از مهم‌ترین عوامل تداوم این اضطراب‌اند. درواقع، فقدان مکانیزم‌های تثبیت‌کننده برای حمایت از مستأجران، منجر به فرسایش روانی در اثر تکرار تجربیات ناخوشایند می‌شود؛ امری که یافته‌های پژوهش (McKee, 2020) نیز بر آن تأکید داشته است. با توجه به وضعیت اقتصادی کنونی در بخش مسکن و عدم حمایت کامل نهادهای مربوطه در بستر فقدان حمایت‌های ساختاری و ضعف نظام رفاهی، خانواده نقش کلیدی در حمایت‌های مالی، اقتصادی و عاطفی برای مستأجران ایفا می‌کند. هرچند که دریافت کمک می‌تواند در تضاد با استقلال بخشی از مشارکت‌کنندگان باشد. وابستگی به خانواده اگرچه راه‌حلی اضطراری برای عبور از بحران است، اما نمی‌تواند جایگزین پایدار برای سیاست‌های حمایتی دولت در حوزه مسکن و رفاه باشد. همچنان که پژوهش (Hall, 2016) هم بر نقش حمایتی خانواده تأکید می‌کند، با نتایج این پژوهش هم‌سو است و پژوهش (Waldron, 2024) هم به اهمیت نقش مسکن بر روابط خانوادگی تأکید می‌کند.

یافته‌ها حاکی از آن است که بحران‌های اقتصادی تشدیدشده، ازجمله افزایش نرخ تورم، رکود در بخش تولید و سیاست‌های ناکارآمد اقتصادی زمینه‌ساز ناپایداری شدید در بازار اجاره شده است. در چنین شرایطی، سه بازیگر اصلی، یعنی دولت، مالکان و بنگاه‌داران در تعامل ناسازگار، هریک به سهم خود در تعمیق بحران مسکن نقش داشته‌اند.

است. درنهایت، خانواده به‌عنوان آخرین پناهگاه اجتماعی در غیاب حمایت‌های نهادی، نقش جبرانی در تأمین حمایت‌های مالی و عاطفی مستأجران ایفا می‌کند. به‌طورکلی، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که اجاره‌نشینی در شرایط بحران اقتصادی کنونی، صرفاً یک پدیده اقتصادی نیست؛ بلکه بازتاب آن را می‌توان در فرسایش روانی، بی‌ریشگی مکانی، تعویق در فرزندآوری و تغییر در ارزش‌های اجتماعی نسل جوان مشاهده کرد. بر اساس این، ضروری است سیاست‌گذاران با بازنگری در نظام اجاره‌داری، تقویت نظام رفاهی و ایجاد ثبات اقتصادی، به‌ویژه در بخش مسکن، گام‌های مؤثری برای کاهش آسیب‌های اجتماعی ناشی از اجاره‌نشینی بردارند.

منابع مالی

در این پژوهش هیچ‌گونه حمایت مالی دریافت نشده است.

سهم نویسندگان

تمام نویسندگان به‌طور مساوی در تمامی جنبه‌های مطالعه مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان مطرح نشده است.

دولت با خروج از نقش تنظیم‌گر، فضای سیاست‌گذاری را به نیروهای سوداگر واگذار کرده است. بنگاه‌داران با رویکردی منفعت‌جویانه و در سایه نبود نظارت مؤثر، موجب افزایش بی‌اعتمادی در روابط میان مستأجران و مالکان شده‌اند و مالکان نیز با بهره‌گیری از خلأهای قانونی، سلطه خود را بر مستأجران تثبیت کرده‌اند در بستر چنین شرایط ناپایداری، اجاره‌نشینی تنها یک مسأله اقتصادی نیست؛ بلکه به‌مثابه پدیده‌ای اجتماعی و روانی، تأثیرات گسترده‌ای بر زندگی روزمره جوانان دارد. احساس ناامنی سکونت، نگرانی از تخلیه ناگهانی، افزایش مداوم اجاره‌بها و عدم پیش‌بینی‌پذیری آینده، منجر به فرسایش روانی، اضطراب مزمن و کاهش احساس تعلق مکانی می‌شود. اکثریت مشارکت‌کنندگان در واکنش به شرایط پیش‌بینی‌ناپذیر اقتصادی، گرایش به مصرف‌گرایی و زندگی در لحظه را نوعی استراتژی تاب‌آوری می‌دانند. در مجموع، مصرف در این بستر از کارکرد صرف اقتصادی فاصله گرفته و به عرصه‌ای اجتماعی و روانی بدل شده است که در آن جوانان، در واکنش به بی‌ثباتی و محرومیت‌های ساختاری، به بازسازی نمادین خویش و جبران ناکامی‌های اقتصادی می‌پردازند. از سوی دیگر، یافته‌ها نشان می‌دهد. فشار اقتصادی، اضطراب سکونت و نبود چشم‌انداز روشن، تصمیم‌گیری درباره فرزندآوری را دشوار کرده

منابع

[10.22034/jpai.2023.2004486.1291](https://doi.org/10.22034/jpai.2023.2004486.1291)

چاری‌صادق، مسعود؛ اصغرپورماسوله، احمدرضا؛ صدیق اورعی، غلامرضا؛ کرمانی، مهدی و فیضی، مهدی (۱۳۹۷). کنشگران نهادی به‌مثابه متولیان منفعت بر؛ مطالعه کیفی تجربه زیسته عاملان بازار مسکن مشهد. *جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی*، ۵ (۱۲)، ۲۱۲-۱۷۹.

<https://sid.ir/paper/260908/en>.

اطهراری، کمال (۱۳۸۴). فقر مسکن در ایران: فقر سیاست اجتماعی. *فصل‌نامه علمی رفاه اجتماعی*، ۵ (۱۸)، ۱۲۸-۱۱۳.

<http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1934-fa.html>

ترابی، فاطمه و سراونی، کاظم (۱۴۰۲). مالکیت مسکن و ترجیح زمان گذار به والدینی در ایران. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۸ (۳۶)، ۱۳۸-۹۳.

پدیده اجاره‌نشینی در شهر اصفهان.
جامعه‌شناسی کاربردی (مجله پژوهشی
علوم انسانی دانشگاه اصفهان)، ۳۳ (۲)،
۴۹-۶۸.

<https://sid.ir/paper/1052932/fa>.

صادقی‌فسایی، سهیلا و بنی جمالی، سیدمحسن
(۱۳۹۸). جوانان، خانواده و مدیریت ازدواج.
مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۱۸(۴۴).

<https://sid.ir/paper/744500/en>

طالبی، افسانه (۱۴۰۱). تحلیل گفتمانی سیاست‌های
مسکن ایران در دوران انقلاب اسلامی،
پایان‌نامه دکتری دانشگاه هنر اصفهان.

قربانی، رسول؛ علیزاده، هوشمند و کرمی، سونیا
(۱۴۰۱). بررسی عوامل مؤثر بر وضعیت
آینده مسکن در کلان‌شهر تبریز. مجله
آمایش جغرافیایی فضا، ۱۲ (۴)، ۱-۱۷.

قلی‌زاده، علی اکبر و صمدی پور، شهلا (۱۴۰۳). نقش
میانجی‌گری اقتصاد رفتاری مسکن بر رشد
اقتصادی ایران. اقتصاد باثبات، ۵ (۱)، ۱۵۰-
۱۷۹.

[10.22111/sedj.2024.47093.1406](https://sedj.2024.47093.1406)

قنبری، ابوالفضل و ظاهری، محمد (۱۳۸۹). ارزیابی
سیاست‌های کلان مسکن در برنامه‌های
قبل و پس از انقلاب اسلامی. فصل‌نامه
مسکن و محیط روستا، ۲۶ (۱۳۲)، ۷۷-۹۰.

<http://jhre.ir/article-1-27-fa.html>.

کلاته ساداتی، احمد؛ علی‌مندگاری، ملیحه؛ هنرور،
بهنام؛ بیاتی، محسن؛ السادات رضوی
نسب، عسل؛ صادقیه، سارا؛ باقری لنگرانی،
کامران (۱۴۰۴). اضطراب و تعلیق فرزندآوری
در بستر تغییرات اجتماعی، پایش، ۲۴ (۲)،
۲۴۳-۲۵۶.

<http://payeshjournal.ir/article-1-2488-fa.html>

حبیبی، فاتح و منوچهری، صلاح‌الدین (۱۴۰۲). تحلیل
رفتار بازیگران بخش مسکن در شکل‌گیری
الگوی تعادلی قیمت مسکن در ایران.
اقتصاد و الگو سازی، ۱۴ (۱)، ۱۸۷-۲۱۹.

[10.29252/JEM.2023.232713.1856](https://doi.org/10.29252/JEM.2023.232713.1856)

حسینی، محمدرضا (۱۳۹۷). «گذارهای فریزشده»
دوره جوانی و تغییر در الگوی گذار به
بزرگسالی در ایران. جامعه‌شناسی نهادهای
اجتماعی، ۵ (۱۲)، ۳۸-۹.

[10.22080/ssi.1970.2131](https://doi.org/10.22080/ssi.1970.2131)

حسینی، محمدرضا؛ علی نژاد، منوچهر و پیری‌نژاد،
محمد (۱۳۹۷). مصرف‌گرایی و عوامل
جامعه‌شناختی مؤثر بر آن در بین جوانان
شهر تهران. پژوهش‌های جامعه‌شناسی
معاصر، ۷ (۱۳)، ۳۷-۵۹.

[10.22084/csr.2018.12504.1237](https://doi.org/10.22084/csr.2018.12504.1237)

دلیری، حسن (۱۳۹۷). تأثیر نااطمینانی شغلی بر
تمایل به فرزندآوری در استان های ایران.
پژوهش‌های رشد و توسعه پایدار (پژوهش-
های اقتصادی)، ۱۸ (۴)، ۸۸-۶۵.

[20.1001.1.17356768.1397.18.4.3.6](https://doi.org/10.1001.1.17356768.1397.18.4.3.6)

رضازاده، سیدمحمد (۱۴۰۰). بررسی تأثیر تعاونی‌های
مسکن مهر بر نوسانات قیمتی بخش
مسکن (مورد هدف: استان گیلان). توسعه
پایدار محیط جغرافیایی، ۳ (۵)، ۱۴۵-۱۶۰.

<https://www.sid.ir/paper/1123122/fa>

رضایی، سحر؛ روحانی، علی؛ عسکری ندوشن، عباس
و علی مندگاری، ملیحه (۱۴۰۳). فرزند
به‌مثابه هزینه اقتصادی، کاوشی کیفی از
بسترهای اقتصادی کم‌فرزند در شهر
اصفهان. جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه،
۱۳ (۲)، ۲۸۷-۲۵۹.

[10.22034/jeds.2025.65617.1845](https://doi.org/10.22034/jeds.2025.65617.1845)

روحانی، علی و مجملی‌رنانی، حدیث (۱۴۰۱). زندگی
و سوژگی ناهم‌تراز، مطالعه‌ای انتقادی از

<http://doi.org/10.30495/juepd.2023.1978626.1137>.

منصور، جهانگیر (۱۴۰۴). *قانون مدنی*. تهران: انتشارات دیدار - دوران.

میر، میلاد (۱۳۹۹). *مصادیق و چشم‌انداز بحران‌های اقتصاد ایران. ماه‌نامه علمی امنیت اقتصادی*، ۱۲ (۸)، ۴۰-۲۷.

<http://doi.org/20.1001.1.17354188.1399.8.12.4.1>.

نوری، امیرمحمد؛ احمدی، علی؛ یوسفی، حمیدرضا و بنازاده، سعید (۱۴۰۱). تحلیل وضعیت مسکن گروه‌های کم‌درآمد در مناطق شهر تهران. *کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست*.

<https://sid.ir/paper/1022687/fa>

نیکخواه، هدایت‌الله؛ سرافراز، پرنیان و ولی‌پور، زهرا (۱۳۹۹). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر احساس‌تعلق شهروندان به شهر مورد مطالعه: شهر بندرعباس. *مطالعات جامعه-شناختی شهری*، ۱۰ (۳۵)، ۸۵-۱۱۶.

Athari, K. (2005). Housing poverty in Iran: poor social policy. *Social Welfare Quarterly*. 5(18), 113-128. [In Persian].

<http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1934-fa.html>

Birt, L., Scott, S., Cavers, D., Campbell, C., & Walter, F. (2016). Member checking: a tool to enhance trustworthiness or merely a nod to validation? *Qualitative Health Research*, 26(13), 1802-1811.

<https://doi.org/10.1177/1049732316654870>.

گلستانی، نرگس و رحیمی، حسین (۱۳۹۸). نقش بنگاه‌های معاملات ملکی در بورس بازی زمین و مسکن شهری از منظر مشاوران املاک (مطالعه موردی: منطقه ۱۲ شهرداری مشهد). *برنامه‌ریزی توسعه کالبدی*، ۶ (۱۶)، ۹۲-۸۱.

<http://doi.org/10.30473/psp.2020.6589>

مرکز آمار ایران (۱۳۹۶). *ساختمان و مسکن*، درگاه مرکز آمار ایران:

<https://www.amar.org.ir>.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۴۰۰). *عنوان گزارش: چالش سیاست‌گذاری مسکن شهری در ایران*.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۴۰۲). *عنوان گزارش: چالش سیاست‌گذاری مسکن شهری در ایران*.

مشکینی، عروجی‌علیپور (۱۴۰۱). تحلیل زمینه‌های کالایی‌شدن مسکن در بازار مسکن ایران. *برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری*، ۲ (۸)، ۷۴-۵۹.

Chari-Sadegh, M., Asghar Pour Masouleh, A. R., Sedigh Oraei, G. R., Kermani, M., & Feizi, M. (2019). Institutional actors as utilized agents: A qualitative study on the lived experience of housing market's agents in Mashhad. *Sociology of Social Institutions*, 5(12), 179-212. SID. [In Persian].

<https://sid.ir/paper/260908/en>.

Chen, Y. L. (2011). New prospects for social rental housing in Taiwan: The role of housing affordability crises and

- the housing movement. *International Journal of Housing Policy*, 11(3), 305-318.
<https://doi.org/10.1080/14616718.2011.599133>
- Corbin, J. M., & Strauss, A. (1990). Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative sociology*, 13(1), 3-21.
<https://doi.org/10.1007/BF00988593>
- Creswell, J. W. (1994). *Research design: Qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Daliri, H. (2018). Impact of job uncertainty on fertility rate in Iran's provinces. *Economic Research and Perspectives*, 18(4), 65-87. [In Persian].
[20.1001.1.17356768.1397.18.4.3.6](https://doi.org/10.1001.1.17356768.1397.18.4.3.6)
- Desmond, M., & Shollenberger, T. (2015). Forced displacement from rental housing: Prevalence and neighborhood consequences. *Demography*, 52, 1751-1772.
<https://doi.org/10.1007/s13524-015-0419-9>
- Edwards, M. (2016). The housing crisis and London. *City*, 20(2), 222-237.
<https://doi.org/10.1080/13604813.2016.1145947>
- Gershenson, C., & Desmond, M. (2024). Eviction and the rental housing crisis in rural America. *Rural Sociology*, 89(1), 86-105.
<https://doi.org/10.1111/ruso.12528>
- Ghanbari, A., & Zaheri, M. (2010). Evaluation of housing macro policies in pre. *Housing and Rural Environment*. 29(132), 77-90. [In Persian].
<http://jhre.ir/article-1-27-fa.html>
- Gholizadeh, A., & Samadipour, S. (2024). The role of housing price mediation in transferring the effect of heterogeneous behavior of investors in the housing sector on Iran's economic growth. *Stable Economy Journal*, 5(1), 150-179. [In Persian].
[10.22111/sedj.2024.47093.1406](https://doi.org/10.22111/sedj.2024.47093.1406)
- Ghorbani, R., Alizadeh, H. and Karami, S. (2023). Survey the factors affecting the future situation of housing in the Tabriz metropolis. *Geographical Planning of Space Quarterly Journal*, 12(4), 1-17. [In Persian]. doi: [10.30488/gps.2021.252181.3318](https://doi.org/10.30488/gps.2021.252181.3318)
- Golestani, N., & Rahimi, H. (2019). The role of real estate agencies in urban land and housing exchange from the real estate advisor's perspective (case study: district 12 Mashhad). *Physical Development Planning*, 6(16), 81-92. [In Persian].
<https://doi.org/10.30473/psp.2020.6589>
- Habibi, F., & Manochehri, S. (2023). Analyzing behavior of agents in the housing sector for formation of equilibrium pattern of housing prices in Iran. *Journal of Economics and*

- Modelling, 14 (1), 187-219. [In Persian].
[10.29252/JEM.2023.232713.1856](https://doi.org/10.29252/JEM.2023.232713.1856).
- Hall, S. M. (2016). Everyday family experiences of the financial crisis: Getting by in the recent economic recession. *Journal of Economic Geography*, 16(2), 305-330.
<https://doi.org/10.1093/jeg/lbv007>
- Hasani, M. (2019). The 'frozen transitions' of young-ages and the change in transition to adulthood in Iran. *Sociology of Social Institutions*, 5(12), 9-38. [In Persian].
[10.22080/ssi.1970.2131](https://doi.org/10.22080/ssi.1970.2131)
- Hearne, R. (2017). *A home or a wealth generator? Inequality, financialisation and the Irish housing crisis*. Project Report. TASC.
- Hoolachan, J., McKee, K., Moore, T., & Soaita, A. M. (2017). 'Generation rent' and the ability to 'settle down': Economic and geographical variation in young people's housing transitions. *Journal of Youth Studies*, 20(1), 63-78.
<https://doi.org/10.1080/13676261.2016.1184241>
- Hosseini, M., alinejad, M., & pirinejhad, M. (2019). Consumerism and sociological factors affecting it among the youth of Tehran. *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 7(13), 37-59. [In Persian]
- [10.22084/csr.2018.12504.1237](https://doi.org/10.22084/csr.2018.12504.1237)
- Islamic Parliament Research Center. (2021). *Challenges of urban housing policymaking in Iran*. [In Persian].
- Islamic Parliament Research Center. (2023). *Challenges of urban housing policymaking in Iran*. [In Persian].
- Kalate Sadati, A., Alimondegari, M., Honarvar, B., Bayati, M., Razavi Nasab, A., & Sadeghiyeh, S. (2025). Anxiety and suspension of childbearing in the context of social changes. A qualitative study. *Payesh*, 24 (2):243-256. [In Persian].
<http://payeshjournal.ir/article-1-2488-fa.html>
- Luginaah, I., Arku, G., & Baiden, P. (2010). Housing and health in Ghana: The psychosocial impacts of renting a home. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 7(2), 528-545.
<https://doi.org/10.3390/ijerph7020528>
- MacDonald, D., & Dildar, Y. (2020). Social and psychological determinants of consumption: Evidence for the lipstick effect during the Great Recession. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 86, 101527.
<https://doi.org/10.1016/j.socec.2020.101527>
- Mansour, J. (2025). *Civil code*. Tehran: Didar-Douran Publications. [In Persian].

McKee, K., Soaita, A. M., & Hoolachan, J. (2020). 'Generation rent' and the emotions of private renting: self-worth, status and insecurity amongst low-income renters. *Housing Studies*, 35(8), 1468-1487.

<https://doi.org/10.1080/02673037.2019.1676400>

Mense, A. (2025). The impact of new housing supply on the distribution of rents. *Journal of Political Economy Macroeconomics*, 3(1).

<https://doi.org/10.1086/733977>.

Mir, M. (2021). Examples and perspectives of Iran's economic crises. *Journal of Economic Security*, 8(12), 27-40. [In Persian].

<http://doi.org/20.1001.1.17354188.1399.8.12.4.1>.

Moshkini, A., Arouji, M. R., & Alipour, S. (2022). An analysis of the underlying factors contributing to the commodification of housing in Iran's housing market. *Urban Environment Planning*, 2(8), 59-74. [In Persian].

<http://doi.org/10.30495/juepd.2023.1978626.1137>.

Nikkhah, H., Sarafraz, P., & Valipour, Z. (2020). A study of social factors affecting citizens' sense of belonging to the city (Case of study: the city of Bandar Abbas). *Urban Sociological Studies*, 10 (35). 85-116. [In Persian].

Nouri, A. M., Ahmadi, A., Yousefi, H. R., & Banazadeh, S. (2022, February).

Analysis of the housing situation of low-income groups in Tehran's districts. *Proceedings of the National Conference on Urban Planning, Architecture, Civil Engineering, and Environment*. [In Persian].

<https://sid.ir/paper/1022687/fa>.

Osmonova, K. (2017). Experiencing liminality: housing, renting and informal tenants in Astana. In *Urban Spaces and Lifestyles in Central Asia and Beyond*. Routledge.

<https://10.1080/02634937.2016.1146010>

Rezaei, S., Ruhani, A., Askari Nodushan, A., & Alimondegari, M. (2025). Children as an economic cost, a qualitative exploration of the economic contexts of childlessness in Isfahan. *Journal of Economic & Developmental Sociology*, 13(2), 259-287. [In Persian].

[10.22034/jeds.2025.65617.1845](https://doi.org/10.22034/jeds.2025.65617.1845)

Rezazadeh, S. M. (2021). Effecting of cooperative housing mehr on the housing price eelect fluctuations (target case: Gilan province). *Sustainable Development of Geographical Environment*, 3(5), 145-160. [In Persian].

<https://www.sid.ir/paper/1123122/fa>.

Ruhani, A., & Mojmeli Renani, H. (2022). Unjustified Life and Subjectivity: A Critical Study of Tenancy in Isfahan City. *Journal of Applied Sociology*, 33(2), 49-68. [In Persian].

- <https://sid.ir/paper/1052932/fa>.
Sadeghi, S., & Banijamali, M. (2019). Young people, family and managing marriage. *Strategic studies on youth and sports*, 18(44). [In Persian].
<https://sid.ir/paper/744500/en>
Statistical Center of Iran. (2017). *Building and housing*. Retrived from
<https://www.amar.org.ir>. [In Persian].
Tacanho, M. (2025, May 27). The Redefinition of Inflation: Economic, ethical, and civilizational consequences of a semantic fraud. *Afrindependent Institute Policy Paper No. 002/2025*, Available at SSRN:
<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5270224>
Talebi, A. (2022). *A discourse analysis of Iran's housing policies during the Islamic Revolution era* (Doctoral dissertation, Isfahan University of Art). [In Persian].
Thomas, D. R. (2017). Feedback from research participants: are member checks useful in qualitative research?. *Qualitative Research in Psychology*, 14(1), 23-41.
<https://doi.org/10.1080/14780887.2016.1219435>
Torabi, F., & Saravani, K. (2024). Home ownership and preference for the timing of transition to parenthood in Iran. *Journal of Population Association of Iran*, 18(36), 93-138. [In Persian].
[10.22034/jpai.2023.2004486.1291](https://doi.org/10.22034/jpai.2023.2004486.1291)
Turlo, N., & Litvin, E. (2025). Inflation and its impact on employees' real incomes. *Economics & Education*, 10(1), 67-75.
<https://doi.org/10.30525/2500-946X/2025-1-9>
Waldron, R. (2024). Responding to housing precarity: The coping strategies of generation rent. *Housing Studies*, 39(1), 124-145.
<https://doi.org/10.1080/02673037.2021.2022606>